

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Ελληνική Γλώσσα
και Λογοτεχνία*

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Τρολιά στα Κοινωνικά Δίκτυα: Μια Πραγματολογική
Προσέγγιση**

Αικατερίνη Θεοφιλοπούλου

Επιβλέπων καθηγητής
Στέργιος Χατζηκυριακίδης

Μάιος 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών *Ελληνική Γλώσσα και
Λογοτεχνία***

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Τρολιά στα Κοινωνικά Δίκτυα: Μια Πραγματολογική
Προσέγγιση**

Αικατερίνη Θεοφιλοπούλου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Στέργιος Χατζηκυριακίδης**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2017

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή θα αναλύσει το φαινόμενο της τρολιάς. Το φαινόμενο αυτό εκδηλώνεται μέσω της συμπεριφοράς των ατόμων, τα οποία επιδεικνύουν επιθετικότητα, έχοντας ως στόχο τη διάσπαση της online συζήτησης. Η συμπεριφορά αυτή διευκολύνεται, εφόσον τα άτομα στη διαδικτυακή επικοινωνία, έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε διάφορες online ομάδες συζήτησης. Δεν θα πρέπει να παραγνωριστούν όμως, τα προνόμια αυτού του τρόπου επικοινωνίας που δίνει δυνατότητες αλληλεπίδρασης χωρίς περιορισμό στο χώρο και το χρόνο. Το φαινόμενο της τρολιάς έχει συζητηθεί σε πολλά επιστημονικά πεδία, αλλά όχι αρκετά στο πεδίο της γλωσσολογίας. Επομένως θεωρήθηκε βασικού ενδιαφέροντος να προσεγγιστεί μέσω της Πραγματολογίας και ιδίως μέσω της Θεωρίας της Ευγένειας η οποία μπορεί να συνδεθεί με την τρολιά, εφόσον η αντίληψη “πρόσωπο” την οποία εισήγαγε ο Goffman και την οποία υιοθέτησαν οι Brown & Levinson στη δική τους θεωρία είναι σημαντικός παράγων στην ανθρώπινη επικοινωνία.

Summary

This MA thesis seeks to explore the phenomenon of online trolling. Trolling is performed in the behaviour of individuals, who act in an aggressive way, their aim being to disrupt the online discussion. This behaviour is manifested by an offensive language, in various online discussion fora, since Computer-mediated communication facilitates the need for interaction and gives access to everyone. We should not discard though, the benefits provided by computer mediated communication “over time and space”. The phenomenon of trolling has been discussed in many disciplines, but not enough in the linguistic discipline. Therefore we decided to approach the phenomenon from a pragmatic point of view and more precisely from a Politeness Theory point of view, which can be related to this phenomenon, since the notion of “face” introduced by Goffman and applied by Brown & Levinson in their theory, plays an important role to human interaction.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή	8
----------------	---

Κεφάλαιο 2

Η Τρολιά στα κοινωνικά δίκτυα.....	10
2.1 Ορισμοί και χαρακτηριστικά του φαινομένου.....	13
2.2 Η ανωνυμία στη διαδικτυακή επικοινωνία.....	18
2.3 Ψυχολογικό προφίλ του τρολ.....	20
2.4 Συμπεριφορά του τρολ.....	22
2.5 Είδη τρολιάς, διαβαθμίσεις, χαρακτηριστικά.....	24
2.6 Ιστότοποι και μιμίδια.....	26
2.7 Κίνητρο και στόχος του τρολ- <i>lol-lulz</i>	30
2.8 Μέτρηση των συνεπειών του περιεχομένου των μέσων επικοινωνίας στον ανθρώπινο εγκέφαλο.....	31
2.9 Οι συνέπειες από τα μέσα επικοινωνίας και το έγκλημα.....	31

Κεφάλαιο 3

Γλωσσολογικές προσεγγίσεις.....	33
3.1 Προσέγγιση του φαινομένου της τρολιάς από Hardaker.....	34
3.1.1 Χαρακτηριστικά της τρολιάς.....	35
3.1.2 Στρατηγικές τρολαρίσματος.....	36
3.1.3 Προθέσεις του τρολ.....	37
3.1.4 Η αγένεια της τρολιάς.....	37

Κεφάλαιο 4

Πραγματολογικές προσεγγίσεις.....	42
4.1 Ορισμός της πραγματολογίας από Yule.....	43
4.2 Παράθεση απόψεων περί πραγματολογίας από Arundale.....	45
4.3 Αρχή της συνεργασίας του Grice.....	46
4.3.1 Αρχή της συνεργασίας και συνομιλιακά αξιώματα.....	46
4.3.2 Παραβίαση αξιωμάτων και συνομιλιακό υπονόημα.....	47
4.4 Θεωρία του Goffman.....	49
4.5 Θεωρία της ευγένειας Brown & Levinson.....	52
4.5.1 Γενικό πλαίσιο.....	53
4.5.2 Πρόσωπο.....	55
4.5.3 Πράξεις απειλητικές του προσώπου.....	56
4.5.4 Στρατηγικές για πράξεις απειλητικές του προσώπου.....	56
4.5.5 Έμμεση απειλητική πράξη και συνομιλιακά αξιώματα.....	58
4.5.6 Εξουσία, απόσταση, βαθμός επιβολής.....	59
4.5.7 Συμπεράσματα.....	60

Κεφάλαιο 5

Ο λόγος στην επικοινωνία. Μελέτες του T. van Dijk.....	62
5.1 Λόγος και γλώσσα	62
5.2 Ομιλία και κείμενο.....	63

5.3	Στρατηγικές ανάλυσης λόγου.....	63
-----	---------------------------------	----

Κεφάλαιο 6

	Επίλογος.....	67
6.1	Συμπεράσματα.....	68

Παράρτημα Α΄

	Φωτογραφικό υλικό.....	71
--	------------------------	----

	Βιβλιογραφία	81
--	---------------------------	----

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Το τρολάρισμα είναι η σκόπιμη διατάραξη και πρόκληση διαμάχης στις ομάδες συζήτησης, με σκοπό τη διασκέδαση του ατόμου που την προκαλεί. Κρίθηκε απαραίτητο να εξεταστεί το φαινόμενο σε όλες τις εκφάνσεις του, δεδομένου ότι η επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα αυξάνεται και δημιουργείται προβληματισμός σχετικά με την εξέλιξη και την έκταση αυτού. Εύλογα επομένως γεννώνται ερωτήματα όπως τι είναι το τρολάρισμα και πώς γίνεται. Το φαινόμενο επίσης αγγίζει τη συμπεριφορά, τις προθέσεις των ατόμων καθώς και τα συμφραζόμενα στο λόγο τους.

Ο σκοπός αυτής της μεταπτυχιακής διατριβής είναι να εξεταστεί το φαινόμενο της τρολιάς και να επιχειρηθεί μία πραγματολογική προσέγγιση, μέσω της έρευνας που έχει προκύψει σχετικά με τη συμπεριφορά και τις προθέσεις των ατόμων που επιδίδονται σε αυτό. Θα συνδεθεί το φαινόμενο με τη θεωρία της ευγένειας καθώς επίσης και με την ανάλυση του λόγου στην ομιλία και στο κείμενο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει παρουσίαση του φαινομένου, θα δοθούν ορισμοί οι οποίοι μολονότι έχουν κάποιες αποκλίσεις, συμφωνούν στο ότι το τρολάρισμα γίνεται με το σκοπό της διάσπασης της συζήτησης και της διατάραξης της επικοινωνίας. Επίσης θα δοθούν τα χαρακτηριστικά του φαινομένου το οποίο ενισχύεται λόγω της ανωνυμίας που υπάρχει στις διαδικτυακές επικοινωνίες. Θα εξεταστεί το ψυχολογικό προφίλ του τρολ και η συμπεριφορά του, τα είδη και οι

διαβαθμίσεις της σοβαρότητας/ επικινδυνότητας του τρολαρίσματος. Επίσης θα παρατεθούν κάποια στοιχεία σχετικά με ιστοτόπους και μιμίδια. Θα εξεταστούν επίσης τα κίνητρα του τρολ. Τέλος θα γίνει σύντομη αναφορά στην ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα γίνει γλωσσολογική προσέγγιση του φαινομένου μέσω των πραγματολογικών ερευνών της Hardaker. Θα αναλυθούν τα χαρακτηριστικά της τρολιάς και οι στρατηγικές που χρησιμοποιούνται, οι προθέσεις του τρολ και η αγένεια που παρουσιάζει στο λόγο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα γίνει προσέγγιση του φαινομένου της τρολιάς μέσω της πραγματολογίας. Θα παρατεθεί ο ορισμός της πραγματολογίας από Yule. Θα παρατεθεί η Αρχή της Συνεργασίας και τα συνομιλιακά υπονοήματα του Grice, καθώς και η παραβίασή τους. Στη συνέχεια θα γίνει αναφορά στη θεωρία του Goffman σχετικά με την έννοια του προσώπου "face" και τέλος θα παρουσιαστεί η θεωρία της ευγένειας των Brown & Levinson οι οποίοι βάσισαν τη θεωρία τους στην έννοια του προσώπου και στις απειλητικές πράξεις για το πρόσωπο.

Στο πέμπτο κεφάλαιο κρίθηκε ενδιαφέρον να εξεταστεί ο λόγος στην επικοινωνία και σε σχέση με τη γλώσσα. Εξετάζεται η ομιλία, το κείμενο και οι στρατηγικές ανάλυσης του λόγου, σε σχέση με την αλληλεπίδραση των ατόμων. Εξετάζεται επίσης ο τρόπος που συμπεριφέρονται οι ομιλητές στην επικοινωνία τους και η δύναμη που έχει ο λόγος στην άσκηση επιρροής και η σημασία των συμφραζομένων.

Κεφάλαιο 2

Η Τρολιά στα Κοινωνικά Δίκτυα

Οι νέες τεχνολογίες στον τομέα της πληροφορίας και της επικοινωνίας, διαμόρφωσαν τα νέα δεδομένα στον παραδοσιακό τρόπο συμμετοχής και παρέμβασης στο διάλογο. Λόγω του διαδικτύου (Fenoll 2014:180), όλοι έχουν τη δυνατότητα της πρόσβασης στη διαδικασία της πληροφορίας. Η αλληλεπίδραση που παρέχεται από τα ηλεκτρονικά μέσα, δίνει τη δυνατότητα στο κοινό να συμμετέχει σε συζητήσεις και να εκφράζει την άποψή του. Το κοινό (Fenoll 2014:180) που παθητικά παρακολουθούσε τα παραδοσιακά μέσα, τώρα με τη συμμετοχή του, ταυτοχρόνως αντλεί και παράγει πληροφορίες συμβάλλοντας στο διάλογο. Ωστόσο, η νέα μορφή αλληλεπίδρασης οδήγησε κάποια άτομα σε συμπεριφορές παραπλάνησης και διατάραξης της επικοινωνίας. Η συμπεριφορά στην επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα, είναι διαφορετική από τη συμπεριφορά πρόσωπο με πρόσωπο. Παράδειγμα αυτής της συμπεριφοράς (Morrissey 2010) είναι η τρολιά (*trolling*) που απαντάται ευρέως στην επικοινωνία μέσω διαδικτύου.

Ενδιαφέρον θέμα έρευνας για την τρολιά είναι η προσωπικότητα που δημιουργεί ένα άτομο στο διαδίκτυο. Η ανωνυμία του διαδικτύου (Buckels, et al. 2014) που είναι το σύνθημα περιβάλλον του, δίνει τη δυνατότητα σε άτομα με διαφορετικές ιδιοσυγκρασίες και ίσως αντικοινωνική συμπεριφορά, να συνδεθούν με ομοίους

τους και να εκφραστούν, η και να δημιουργήσουν μια φανταστική εικόνα του εαυτού τους.

Στην εποχή μας σχεδόν όλα έχουν ενταχθεί στη φιλοσοφία της λειτουργίας του υπολογιστή, όλα έχουν την υπολογιστική εκδοχή τους στις επιστήμες και τις τέχνες¹. Ήδη από τη προηγούμενη δεκαετία διανύεται η εποχή που “όλοι και όλα είναι συνδεδεμένα”². Αυτή η νέα αντίληψη της συμμετοχής της τεχνολογίας σε όλους τους τομείς, αποτελεί σημαντικό μέρος της καθημερινότητας των ανθρώπων και της επικοινωνίας τους.

Η τεχνολογία αποτελεί, επίσης, σημαντικό μέρος της επιστήμης και περιλαμβάνει τη χρήση και την εφαρμογή όλων των μορφών γνώσης (μηχανικών, μαθηματικών, γλωσσικών κλπ), ώστε να επιτύχει κάποιο πρακτικό αποτέλεσμα³. Η λέξη “τεχνολογία” σύμφωνα το Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας αναλύεται σε “τέχνη” (τεχνο-) και “λόγο” (-λογία) και ορίζεται ως “...ο τομέας της γνώσης που ασχολείται με την εφαρμοσμένη επιστήμη και πρακτική αξιοποίηση, επιδέξια εφαρμογή και εν συνεχεία εκτέλεση της πρακτικής γνώσης για συνεχή δραστηριότητα στην κοινωνία”⁴.

Εφόσον, όπως αναφέρθηκε, η τεχνολογία αποτελεί σημαντικό μέρος της καθημερινότητας, καλύπτει και την ανάγκη για επικοινωνία η οποία κατά τον Dewey (253-254) ορίζεται ως εξής: “Επικοινωνία είναι η συμμετοχή και η δυνατότητα να καταστήσουμε κοινό αυτό που είναι απομονωμένο ή μοναδικό. Αυτό που κατορθώνουμε, είναι ότι με την επικοινωνία, η σημασία που διαβιβάζουμε, προσθέτει στην εμπειρία και του ατόμου που εκφωνεί και του ατόμου που ακούει το εκφώνημα. Οι άνθρωποι συνδέονται με πολλούς τρόπους,

---

¹ Jurafsky, D. *Pragmatics and Computational Linguistics*. <http://web.stanford.edu/~jurafsky/prag.pdf>.

² Bellanger, A. *Le “trolling” politique. Comment une pratique du web 2.0 s’est-elle immiscée dans le débat et l’arène politique*. Université Montpellier 1. Faculté de Droit et de Science Politique.

³ Βικιπαίδεια. <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%>.

⁴ Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*.

αλλά η μόνη μορφή επικοινωνίας που είναι πραγματικά ανθρώπινη και όχι απλώς μια κοινωνική συναναστροφή, είναι η συμμετοχή σε σημασίες και αγαθά, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της επικοινωνίας”⁵.

Η κάθε μορφής επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικών μέσων (Computer Mediated Communication) (Hardaker 2010) καθώς και το διαδίκτυο, ενσωματώθηκαν σταδιακά στη ζωή των ανθρώπων και δίνουν τη δυνατότητα να αντλούνται πληροφορίες ή και να διαδίδονται, να υπάρχει διαπροσωπική σχέση με μεγάλα ακροατήρια, χωρίς να είναι απαραίτητη η φυσική παρουσία, δίνει επίσης τη δυνατότητα να καλύπτονται θέματα που δεν καλύπτουν τα παραδοσιακά ΜΜΕ⁶.

Πολλοί έχουν εξοικειωθεί με τις νέες χρήσεις του διαδικτύου και συμμετέχουν σε ομάδες συζήτησης, σε ιστοσελίδες, ή σε διαδικτυακές εφημερίδες όπου μπορούν να εκφράζουν τις απόψεις τους. Εντούτοις, πολλές από αυτές τις συζητήσεις στο διαδίκτυο, εκτρέπονται σε ανάγωση συμπεριφορά, με προσβλητικά σχόλια, ή απαντήσεις που παραβιάζουν το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Στην επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικών συσκευών, παρατηρείται επιθετική συμπεριφορά, η οποία ενώ στο πλαίσιο της κοινωνιολογίας ερευνάται, δεν υπάρχει ανάλογη έρευνα στη γλωσσολογία (Hardaker 2010 :216) επειδή αντιμετωπίζεται σαν μια επιπόλαιη δραστηριότητα. Το φαινόμενο της τρολιάς (*trolling*) έχει συνδεθεί με την αγένεια, η οποία όμως από μόνη της δεν θεωρείται τρολάρισμα. Το τρολάρισμα εντούτοις, εκδηλώνεται και με αγένεια, έχει συνδεθεί επίσης με τη ανάγωση συμπεριφορά στο λόγο και ιδίως στο διαδίκτυο.

Οπότε συνοψίζοντας και σύμφωνα με τα συμπεράσματα της Hardaker (2010:223-224), συνάγεται, ότι η επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικών μέσων, αφενός δίνει δυνατότητες επικοινωνίας με ταχύτητα και ευκολία, δεν υποκαθιστά όμως την επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο και αφετέρου, στην αρνητική της εκδοχή, δίνει

---

⁵ Dewey, J. (1934). *Art As Experience*. Σελ. 253-254.

⁶ Anderson, A. Brossard, D. Scheufele, D. Xenos, M. Ladwig, P. *The “Nasty Effect”. Online Incivility and Risk Perceptions of Emerging Technologies*. Journal of Computer Mediated Communication.

τη δυνατότητα σε άτομα, να ερευνήσουν προσωπικά στοιχεία χρηστών ή και να εκδηλώσουν εγκληματική συμπεριφορά προχωρώντας σε λεκτικό εκφοβισμό (*bullying*). Η επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα (Hardaker 2010:223), δίνει επίσης, πρόσβαση σε πληροφορίες που ίσως είναι λανθασμένες και δημιουργείται η ψευδαίσθηση στο χρήστη, ότι έχει κοινά στοιχεία με άτομα που δεν γνωρίζει. Εν ολίγοις υπάρχουν πολλές πιθανότητες ένα άτομο να εξαπατηθεί είτε σκόπιμα, είτε συμπτωματικά. Η ανωνυμία που προσφέρει επίσης, αυτός ο τρόπος επικοινωνίας, πολλές φορές μπορεί να ευνοεί και την ατιμωρησία.

Σήμερα ακόμη και στην ακαδημαϊκή έρευνα έχει υιοθετηθεί ο όρος τρολιά/τρολάρισμα που δίνουν τα MME, για την περιγραφή κάθε είδους αρνητικής συμπεριφοράς. Στα MME επίσης, καθημερινά χρησιμοποιείται από δημοσιογράφους ο όρος “τρολάρω”, “τρολάρεις” για να περιγράψει εκτός των άλλων, μια συνεχιζόμενη άσκοπη συζήτηση, μια απλή αντίδραση, ή αντιδραστική συμπεριφορά, ή εν τέλει οτιδήποτε νομίζει ο κάθε δημοσιογράφος ότι στο λόγο μπορεί να χαρακτηριστεί σαν τρολάρισμα, χωρίς να ανταποκρίνεται σε αυτό που ορίζεται παρακάτω ως τρολάρισμα. Για τα άτομα που δεν γνωρίζουν και απλώς επιθυμούν την επικοινωνία μέσω του διαδικτύου ή των ηλεκτρονικών μέσων, το τρολάρισμα μπορεί να έχει ένα εύρος από άσκοπη λεκτική περιπλάνηση στα διάφορα ιστολόγια, όπου η συζήτηση δεν καταλήγει πουθενά, έως τα επιθετικά σχόλια με τις συνέπειες της πρόκλησης διαμάχης.

2.1 Ορισμοί και Χαρακτηριστικά του Φαινομένου

Μετά από όσα αναφέρθηκαν γεννάται επίσης το ερώτημα τι είναι “τρολ”.

Από πλευράς ετυμολογίας, υπάρχουν δύο σημασίες: η μία αναφέρεται στη σκανδιναβική μυθολογία⁷. Όταν γίνεται αναφορά στα τρολ φαντάζεται κάποιος

---

⁷ Bellanger, A. (2013). *Le “trolling” politique: Comment une pratique du web 2.0 c’est-elle immiscée dans le débat et l’ avère politique*. Université de Montpellier. Faculté de Droit et de Science Politique.

τεράστια όντα που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν και η δεύτερη αναφέρεται στο αγγλικό ρήμα *to troll*, που σημαίνει το ψάρεμα με συρτή και μεταφορικά στη γλώσσα (αργκό) του διαδικτύου σημαίνει το δόλωμα που θα “δαγκώσει” κάποιος.

Από τα τέλη της δεκαετίας του '80, οι χρήστες του διαδικτύου άρχισαν να χρησιμοποιούν τον όρο *troll* για να δηλώσουν κάποιον που σκοπίμως διαταράσσει τις online επικοινωνίες ορισμένων ομάδων. Αρχικά ήταν ακίνδυνο και παρατηρείτο σε κλειστές ομάδες. Τα τρολ χρησιμοποιούσαν αυτό που ονομάζει η καθηγήτρια του MIT Judith Donath “ψευτο-αφελή” τακτική, κάνοντας ανόητες ερωτήσεις και βλέποντας ποιός θα “τσιμπήσει το δόλωμα”. Το παιχνίδι ήταν να φανεί ποιος θα μπορούσε να δει πέρα από το εμφανές και να ερμηνεύσει αυτή τη νέα συμπεριφορά και ποιος θα έπεφτε θύμα της. Η συναισθηματική επένδυση στο διαδίκτυο έχει αυξηθεί και στους ανθρώπους αρέσει να προκαλούν άγνωστα άτομα. Η τρολιά εξελισσόμενη, κατέληξε από ειρωνικός σχολιασμός που ήταν αρχικά, σε μοχθηρό κυνήγι στις διάφορες ομάδες συζήτησης⁸.

Η Donath (2002:45)⁹ προσδιορίζει το τρολάρισμα σαν “το παιχνίδι της εξαπάτησης ως προς την ταυτότητα του ατόμου, που παίζεται χωρίς την έγκριση των περισσότερων από τους παίκτες” και δίνει έμφαση στο παιχνίδι ταυτότητας - πρόθεσης (Fuller et al. 2013:3).

Η Coleman (2012a:45) το προσδιορίζει σαν “πλούσια παράδοση αισθητικής για θέαμα και αδίκημα...η οποία περιλαμβάνει την κληρονομιά των χάκερ καθώς και αυτών που κάποτε παραβίαζαν δίκτυα τηλεφωνίας”. Η Coleman θεωρεί ότι το φαινόμενο είναι η αναβίωση της υποκουλτούρας που έχει ιστορική αναδρομή στο παραβατικό θέαμα (Fuller et al. 2013:4) και χαρακτηρίζει το τρολάρισμα σαν αντίδραση στη μαζικοποίηση της ψηφιακής ζωής. Σχετικά με τον ορισμό της Coleman, οι Fuller et al. (2013:4) επισημαίνουν ότι διαχρονικά παρατηρείται

---

⁸ New York Times magazine. <http://www.nytimes.com/2008/08/03/magazine/03trolls-t.html>.

⁹ Βλ. Fuller, McCrea, Wilson (2013). *Troll Theory?* FCJ-22:3. The Fibreculture Journal.

διαμάχη μεταξύ μαζικής κουλτούρας και υποκουλτούρας, μεταξύ πρωτοπορίας και συντηρητισμού.

Η van Reenen (2013) δίνει το δικό της ορισμό για το τρολάρισμα ότι “είναι η πρακτική της σκόπιμης πρόκλησης των ατόμων, μέσω παραπλανητικών και συχνά προκλητικών τρόπων, με σκοπό να αποσπάσει κάποιος αγανακτισμένες απαντήσεις ή σχόλια για συμμόρφωση στην online επικοινωνία”. Από αυτή την άποψη, παρατηρεί η van Reenen, το τρολάρισμα είναι μια έμφυτη εχθρική πρακτική.

Ένας κοινά αποδεκτός ορισμός από τους ακαδημαϊκούς σχετικά με το τρολάρισμα είναι, ότι οι συμμετέχοντες στις online επικοινωνίες επιχειρούν στοχευμένα να προκαλέσουν την κοινότητα και να εκτροχιάσουν μια παραγωγική συζήτηση σχετικά με ένα θέμα (Sindorf 2013:201)¹⁰.

Με τη διάδοση του φαινομένου της τρολιάς, εκτός των ακαδημαϊκών όρων που δίνονται από του ερευνητές, έχουν αφιερωθεί άρθρα στον ξένο τύπο που υιοθετούν στους ορισμούς τους, τα χαρακτηριστικά του φαινομένου που δίνονται και από την ακαδημαϊκή κοινότητα. Ορισμένοι από τους ορισμούς που δίνονται σχετικά με την τρολιά και το τρολ είναι: “Στη γλώσσα του διαδικτύου η λέξη τρολ περιγράφει το χρήστη του διαδικτύου που εκφράζει απόψεις και θέσεις που είτε είναι πονηρές, είτε σκόπιμα ανόητες, ή επιτηδευμένα εκτός θέματος σε μια επικοινωνία στο διαδίκτυο, όπως μια ομάδα συζήτησης, με πρόθεση να προκαλέσει και να ερεθίσει τους χρήστες, να επιφέρει διαταραχή σε μια διαδικτυακή συζήτηση για οποιοδήποτε θέμα και να επιτύχει αλυσιδωτές αντιδράσεις από άλλους χρήστες...”¹¹.

---

¹⁰ Sindorf, S. (2013). *Symbolic violence in the online field: Calls for 'civility' in online discussion*. FCJ-162:201. The Fibreculture Journal.

¹¹ PC Encyclopedia. <http://www.pcmag.com/encyclopedia/term/53181/trolling>.

Επίσης ο όρος *internet troll*, που δίνεται από διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια είναι, “άτομο που αναρτά κατηγορίες ή καυστικά σχόλια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ώστε να προκαλέσει ή να παρενοχλήσει. Η ανωνυμία σε αυτή την επικοινωνία, δίνει τη δυνατότητα να εκφράζεται κάποιος με τρόπο που δεν θα το έκανε σε διάλογο πρόσωπο με πρόσωπο, ενώ πολλές φορές, τα άτομα ικανοποιούνται από την κλιμάκωση των συναισθημάτων που προκαλούνται και έχουν ως συνέπεια σφοδρές αντιδράσεις”¹².

Σύμφωνα με το Indiana University¹³ “τρολ είναι μια προκλητική ανάρτηση που αποσκοπεί στη δημιουργία διαλόγου”. Ο όρος χρησιμοποιείται επίσης και για τα άτομα που πραγματοποιούν την ανάρτηση, εναλλακτικά υπάρχει και ο όρος τρόλινκ (*trolling*). Το περιεχόμενο του τρολαρίσματος αγγίζει διάφορες κατηγορίες, μπορεί να ξεκινά από μια ανόητη αντιπαράθεση, μια σκόπιμη προσβολή σε αναγνώστες μιας ομάδας, ή να αποσκοπεί στη συνέχιση σχολίων.

Αυτές τις αναρτήσεις, συνήθως ακολουθεί σωρεία οργισμένων απαντήσεων που μπορεί να έχουν χρονικό εύρος αρκετές εβδομάδες. Τα μηνύματα διαβιβάζονται σε όλο τον κόσμο σε χιλιάδες υπολογιστές και σπαταλούν πηγές / πόρους των δικτύων και κόστος για κάποιους που επιθυμούν να κάνουν λήψη αρχείων (download)...”.

Το Urban Dictionary¹⁴, το λεξικό που δίνει τις έννοιες των λέξεων της καθομιλουμένης και της αργκό, προσδιορίζει την τρολιά (Fuller et al. 2013:2) σαν “την τέχνη να εκνευρίζει κάποιος άτομα, σκόπιμα με έξυπνο και μυστικό τρόπο, κυρίως μέσω του διαδικτύου, χρησιμοποιώντας το διάλογο. Η τρολιά δεν είναι μόνο τα αγενή σχόλια, τα οποία έχουν διάφορες διαβαθμίσεις (βλ. FCJ-22:2)¹⁵, το σημαντικότερο στην τρολιά είναι να προσπαθεί κάποιος, να πείσει το θύμα ότι α)

---

¹² PC Encyclopedia. <http://www.pcmag.com/encyclopedia/term/53181/trolling>.

¹³ Indiana University. “What is a troll”. <https://kb.iu.edu/d/afhc>.

¹⁴ Urban Dictionary. https://en.wikipedia.org/wiki/Urban_Dictionary.

¹⁵ Fuller, McCrea, Wilson. (2013) *Troll Theory?* FCJ-22:2. The Fibreculture Journal.

πραγματικά πιστεύει αυτά που λέει, ασχέτως πόσο εξωφρενικά μπορεί να είναι ή β) να δίνει στο θύμα κακόβουλες οδηγίες, υποκρινόμενο ότι βοηθά”.

Ενώ η λέξη *trolling* εμφανίστηκε στις αρχές με μέσα της δεκαετίας του 2000 ως παράδειγμα υποκουλτούρας, ο όρος χρησιμοποιήθηκε επίσης τα τελευταία δέκα χρόνια, για να χαρακτηρίσει σε διαφορετικές περιπτώσεις, διαφορετικά είδη καλής ή κακής συμπεριφοράς. Σήμερα έχει καταλήξει να υποδηλώνει την πράξη που έχει ως στόχο να δημιουργήσει ανατροπή και διάσπαση.

Το ότι το 2017 ο όρος *trolling* χρησιμοποιείται πολύ εύκολα είτε για να δώσει εξήγηση σε κάτι, είτε για να υποστηρίξει κάποιος την πράξη του, αυτό δεν διευκολύνει, αντιθέτως ωθεί μισαλλόδοξα άτομα να αποφύγουν την προσωπική ευθύνη για μια τέτοια πράξη και τους επιτρέπει να επιρρίψουν την ευθύνη στο άτομο που αφέθηκε να πέσει θύμα της πράξης τους¹⁶.

Ο ορισμός για το τρολάρισμα ποικίλλει και δεν είναι δυνατόν να υπάρξει μια σημασία του όρου που να καλύπτει τις πτυχές του φαινομένου. Η λέξη “*troll*” έχει διαφορετική σημασία για διαφορετικούς ανθρώπους, ένας τρόπος να γίνουν κατανοητές αυτές οι διαφορές είναι εάν προσεγγιστεί το θέμα μέσω του έργου του Jacques Derrida, ο οποίος εισήγαγε τον όρο “*différence*” (difference/διαφορά) για να εκφράσει την αντίληψη ότι οι λέξεις πρέπει να είναι διαφορετικές μεταξύ τους σαν οντότητες. Επίσης εισήγαγε τον όρο “*différance*” θέλοντας να δείξει ότι η νέα λέξη με την αντικατάσταση του *e* από το *a* στη γραφή, αφορά μεν αλλαγή δύο φωνηέντων, που όμως δημιουργούν μια διαφορά -με τη δημιουργία μιας λέξης που δεν υπάρχει. Επομένως αυτούς τους δύο όρους δεν είναι δυνατόν να τους εννοήσουμε σαν μία οντότητα, οπότε σε αυτό το πλαίσιο ο όρος “*troll*” μπορεί να είναι η ίδια λέξη, αλλά έχει διάφορες σημασίες και ορίζεται διαφορετικά από διάφορα άτομα. Υπ’ αυτή την έννοια δεν είναι δυνατόν να συμφωνήσουν όλοι σε

---

¹⁶ Motherboard. https://motherboard.vice.com/en_us/article/trolling-scholars-debun.

έναν ορισμό που να είναι κοινά αποδεκτός ¹⁷. Όλοι οι ορισμοί όμως, έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό ότι η πρόθεση του ατόμου είναι να προκαλέσει, είτε με αρνητικά είτε με καυστικά σχόλια, ανάλογα με το περιεχόμενο της ανάρτησής του, ώστε να δημιουργηθεί αντιπαράθεση.

Ο Hopkinson (2013:8-9) παρατηρεί με τη σειρά του, ότι το τρολάρισμα ως έννοια είναι ασαφής. Εάν κρίνει κάποιος από τη χρήση της λέξης στις online συζητήσεις, καταλαβαίνει ότι η λέξη έχει διαφορετική σημασία για διαφορετικούς ανθρώπους και πολύ συχνά διαπιστώνεται, ότι χρησιμοποιείται για να περιγράψει διαφορετικούς τρόπους αρνητικής συμπεριφοράς. Όπως επισημαίνει επίσης ο Hopkinson, όλοι οι ορισμοί μολοντί διαφέρουν, συγκλίνουν-όπως αναφέρθηκε παραπάνω-στο γεγονός ότι έχουν σαν στόχο τη “δημοσίευση εμπρηστικών σχολίων με σκοπό να προκαλέσουν τη διαμάχη των μελών μιας ομάδας” (Hardaker 2010:224). Στην έρευνά του ο Hopkinson, παρατήρησε ότι η πιο συχνή χρήση της λέξης “τρολάρισμα”, ήταν για να δηλώσει την πράξη του ατόμου που είναι εκτός της ομάδας και εισβάλλει στις συζητήσεις της. Όμως ήδη η παρέμβαση ή “εισβολή” του ατόμου, θεωρείται πρόκληση.

2.2 Η Ανωνυμία Στη Διαδικτυακή Επικοινωνία

Η μη αποκάλυψη της ταυτότητας έχει απασχολήσει διαχρονικά κοινωνιολόγους, ψυχολόγους και φιλοσόφους. Ακόμη και κατά την αρχαία εποχή οι φιλόσοφοι είχαν εντοπίσει ότι η ανωνυμία μπορεί να διευκολύνει στο να εκδηλώσει κάποιος αρνητική συμπεριφορά (Hardaker 2013). Ο Πλάτων στην Πολιτεία (βιβλίο Β΄) αναφέρει το μύθο με το μαγικό δακτυλίδι που βρήκε μετά από ένα σεισμό, ο Γύγης, βοσκός στην υπηρεσία του βασιλιά της Λυδίας, ο οποίος ανακάλυψε ότι φορώντας το, μπορούσε να γίνει αόρατος και αυτό του έδινε τη δυνατότητα να αλλάζει

---

¹⁷ Bishop, J. *Representations of “trolls” in mass media communication: a review of media-texts and moral panics relating to “internet trolling”*.
<http://www.inderscienceonline.com/doi/pdf/10.1504/IJWBC.2014.05838>

προσωπικότητα. Η ανωνυμία που του έδινε η “δύναμη” του δακτυλιδιού, τον οδήγησε να σκοτώσει το βασιλιά, να παντρευτεί τη βασίλισσα και να γίνει ο ίδιος βασιλιάς. Ο Γλαύκων στο μύθο αναφέρεται στην αδικία η οποία είναι έμφυτη στον άνθρωπο, που είναι δίκαιος μόνο από φόβο να μην υποστεί και ο ίδιος τη συνέπεια της αδικίας από τους άλλους ανθρώπους. Ο Γλαύκων θέλει να δείξει την αντίθεση που υπάρχει μεταξύ της φύσης του ανθρώπου και του νόμου.

Ο άνθρωπος προτιμά την αδικία εάν δεν πρόκειται να αποκαλυφθεί η πράξη του και αντίθετα αλλάζει η συμπεριφορά του και σέβεται το νόμο, εάν γνωρίζει ότι η ταυτότητά του θα αποκαλυφθεί¹⁸.

Κατά τον ίδιο τρόπο η δυνατότητα που δίνει η επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα, να κρύβεται κάποιος πίσω από την ανωνυμία ή χρησιμοποιώντας ψευδή ταυτότητα και η συνέπεια της ατιμωρησίας από αυτό το γεγονός, τον οδηγεί να εκδηλώνει επιθετική και εχθρική συμπεριφορά.

Ένας παράγων βασικός στη διαδικτυακή επικοινωνία (Computer Mediated Communication-CMC) είναι η έλλειψη ταυτότητας που διευκολύνει την τρολιά. Ιστότοποι πως το *MySpace* και το *4chan* δεν έχουν αυστηρούς όρους κατά της ανωνυμίας (Hardaker 2013), ενώ το *Facebook* αγωνίζεται με διάφορες παραμέτρους να μη γίνονται δεκτές οι ψευδείς ταυτότητες “*fake identities*”.

Το γεγονός ότι τώρα η επικοινωνία στο διαδίκτυο συνδέεται με την ανωνυμία, δεν σημαίνει ότι πάντα η ανωνυμία ήταν το χαρακτηριστικό του τρολαρίσματος. Στις αρχές της μελέτης του φαινομένου είχε παρατηρηθεί, ότι (Leaver 2013:218)¹⁹ πολλές φορές κάποιο άτομο προσπαθούσε να προκαλέσει συζήτηση με μόνο σκοπό τη συζήτηση και τη συνέχιση της διαφωνίας, συχνά διαταράσσοντας τους κανόνες της συζήτησης.

---

¹⁸ Πύλη για την Ελληνική γλώσσα.

http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/tra.

¹⁹Leaver, T. (2013). *Olympic Trolls: Mainstream Memes and Digital Discord?* FCJ-163:218. The Fibreculture Journal.

Ο Hopkinson (2013: 7) παρατηρεί επίσης, ότι η ένταση για προστριβή επιβαρύνεται επίσης από την ανωνυμία των συμμετεχόντων στις online συζητήσεις. Μολονότι οι συμμετέχοντες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα πραγματικά τους ονόματα, σπανίως γίνεται αυτό, αντιθέτως προτιμούν τις εικονικές ταυτότητες, ενώ η ανωνυμία τους βοηθά να μην έχουν αναστολές.

Η σύνδεση του τρολαρίσματος (Leaver 2013:219) με την ανωνυμία, εμφανίστηκε την τελευταία δεκαπενταετία, κυρίως λόγω του ενδιαφέροντος που έδειξαν τα MME και οι ακαδημαϊκοί σχετικά με τους συμμετέχοντες σε ιστοσελίδες όπως το 4chan και το κακόφημο /b/, όπου οι χρήστες επικοινωνούν χωρίς να χρειάζεται να δηλώσουν όνομα χρήστη. Ένας επιπλέον λόγος που έγινε γνωστό το 4chan, ήταν ότι δημιούργησε το κίνημα μιας ομάδας που ονομάστηκε Anonymous. Αυτό το κίνημα προκάλεσε την προσοχή των MME, λόγω της διαμαρτυρίας του κατά της Εκκλησίας της Σαϊεντολογίας.

Η ανησυχία που εκδηλώθηκε σχετικά με τα ανώνυμα καυστικά σχόλια (*vitriol*), είχε σαν συνέπεια κάποιες εφημερίδες που διατηρούν online ομάδες συζητήσεων, να αλλάξουν το σύστημα παράθεσης σχολίων, κάποιες απαγόρευσαν την ανωνυμία, άλλες για να δώσουν τη δυνατότητα παράθεσης σχολίων, ζητούν να υπάρξει σύνδεση με λογαριασμούς στο *Facebook*, τέλος κάποιες άλλες έκλεισαν τις σελίδες των σχολίων.

2.3 Ψυχολογικό Προφίλ Του Τρολ

Ο Γάλλος συγγραφέας Alfred Jarry²⁰ στο έργο του *Περιηγήσεις και σκέψεις του δόκτορα Φαουστρόλ* (1898) (*Gestes et opinions du docteur Faustroll pataphysicien*), περιγράφει το τρολ στο χαρακτήρα που επινόησε και ονόμασε Faustroll, ενός γιατρού του οποίου περιγράφονται οι περιπλανήσεις στο Παρίσι. Ο Jarry δεν έδωσε τυχαία αυτό το όνομα στο χαρακτήρα του, που είναι ο δημιουργός της επιστήμης

---

²⁰ Jarry, A. (1898). *Gestes et opinions du docteur Faustroll pataphysicien*. Fasquelle. Paris. 1911.

της “παταφυσικής” (pataphysique)²¹ της επιστήμης των φανταστικών λύσεων/μιας επιστήμης του παραλόγου. Το χαρακτηριστικό του παραλόγου που αποδίδει ο Jarry στο έργο του και στον ήρωά του, χαρακτηρίζει και το σύγχρονο τρολ, που χρησιμοποιεί τον παραλογισμό στο λόγο του, ώστε να οδηγήσει τους συνομιλητές του στα όρια τους και σε μια συνεχή αντίφαση. Από ψυχολογικής πλευράς το προφίλ του τρολ είναι συμμετοχή στην ομάδα, έχει ανάγκη την ομάδα και την αλληλεπίδραση μέσα από αυτήν. Είναι ναρκισσιστής ως προς τον εαυτό του, ενώ ως προς την ομάδα θέλει να δείξει ότι έχει δύναμη και εξουσία και επιθυμεί να στρέψει την προσοχή των άλλων στο πρόσωπό του²².

Σχετικά με τα τρολ και τον τρόπο που ενεργούν, η Chantal Mouffe²³ αναπτύσσει τη θέση του Dahlberg²⁴ (2007:52-53), ο οποίος προσεγγίζει το θέμα μέσω του έργου του Wittgenstein (§241), *Φιλοσοφικές Έρευνες*. Ο Wittgenstein παρατηρεί, ότι όταν ομοφωνούν οι άνθρωποι στη γλώσσα, ουσιαστικά ομοφωνούν στον τρόπο ζωής και το εκφράζει ως εξής: “Σωστό και λάθος είναι αυτό που λενε οι άνθρωποι· και όμοφωνούν οι άνθρωποι μέσα στη γλώσσα. Αυτό δεν είναι όμοφωνία στις γνώμες αλλά στον τρόπο ζωής.”²⁵. Επομένως οι πρακτικές των τρολ αποτελούν ειδικές μορφές ατομικότητας και προσωπικότητας που έχουν ταυτιστεί με αυτό το είδος συμμετοχικού τρόπου ζωής. Οι πρακτικές αυτές, προβλέπουν συμφωνία σε κάποιες διαδικασίες οι οποίες γίνονται αποδεκτές και ακολουθούνται.

Κατά τον Γάλλο ερευνητή Antonio Casilli²⁶ το τρολ ορίζεται ως εξής: “όταν μιλάμε για τρολ, εννοούμε ένα άτομο που θεωρείται σημαντικό στα δίκτυα, που συχνά

---

²¹ Για ετυμολογία βλ. Βικιπαίδεια. <https://fr.wikipedia.org/wiki/%27Pataphysique>.

²² Bellanger, A. (2013:9-10). *Le “trolling” politique: Comment une pratique du web 2.0 c’est-elle immiscée dans le débat et l’avère politique*. Université de Montpellier. Faculté de Droit et de Science Politique.

²³ Mouffe, Ch. *Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism?*. Social Research 66.3 (1999): 745-758.

²⁴ Dahlberg, L. *The Internet, Deliberative Democracy, and Power: Radicaizing the Public Sphere*. International Journal of Media and Cultural Politics 3.1 (2007).

²⁵ Wittgenstein, L. *Philosophische Untersuchungen*.

²⁶ Casilli, A. (2010). *Les liaisons numériques*.

είναι ανώνυμο στις ομάδες συζήτησης και χαρακτηριστικά του είναι η πρόκληση, οι προσβολές, οι μη ειλικρινείς συζητήσεις, καθώς και η εκτροπή της συζήτησης”.

Άλλη άποψη (Fenoll 2014), είναι ότι το τρολ είναι ένας ακραίος άνθρωπος που προσπαθεί να αυτοεπιβεβαιωθεί και που στόχος του είναι να παραπλανήσει, να προκαλέσει, να διαταράξει τους υπόλοιπους συμμετέχοντες μιας ομάδας. Τα τρολ επιζητούν να δημιουργηθεί χάος στο διαδίκτυο, προκαλώντας τα μέλη κάποιας ομάδας να εκδηλώσουν τα συναισθήματά τους, ή να αντιδράσουν ανόητα. Εάν κάποιος παγιδευτεί, η τρολιά εξελίσσεται σε ανελέητη διασκέδαση (Buckels et al. 2014) γι αυτό οι οδηγίες προς τους νεοεισερχόμενους στις διαδικτυακές επικοινωνίες, είναι να μην ανταποκρίνονται στην πρόσκληση με τη φράση να μη “ταΐζουν τους τρολ” (don’t feed the trolls).

Στην ψυχολογία η προσωπικότητα των ατόμων που εμπλέκονται στις δραστηριότητες του τρολαρίσματος είναι γνωστή σαν η *Σκοτεινή Τριάδα της Προσωπικότητας* ²⁷, ή *Σκοτεινή Τετράδα της Προσωπικότητας* ²⁸ (Buckels et al. 2014:1).

Αυτά τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, εμφανίζονται τόσο στους εφήβους όσο και στους ενήλικες.

2.4 Συμπεριφορά του Τρολ

Συνέπεια του τρόπου επικοινωνίας με ηλεκτρονικά μέσα, είναι η συμπεριφορά που εμφανίζουν οι άνθρωποι όταν δρουν σε ομάδες. Η συμπεριφορά αυτή στην ψυχολογία ονομάζεται μη εξατομίκευση (*de-individuation*) και σύμφωνα με γλωσσάριο ψυχολογίας ²⁹, είναι η μη αυτεπίγνωση και ο αυτο-περιορισμός. Οι

---

²⁷ Τη σκοτεινή τριάδα της προσωπικότητας απαρτίζουν τρία χαρακτηριστικά, ο ναρκισσισμός, ο μακιαβελισμός και η ψυχοπάθεια. www.maxmag.gr/psychologia/skotini-triada-tis-prosopikotitas.

²⁸ www.insomnia.gr > Άρθρα > Articles > Διάφορα > Επιστήμη, www2.psych.ubc.ca/.../DARK.../Paulhus.DRDC.talk.ppt, riener.us/WP/wp.../Paulhus-2014-Dark-Personalities.pdf. www.thecriminalcode.com/index.php/tag/dark-tetrad/.

²⁹Psychology Glossary. <http://www.alleydog.com/glossary/definition.php?>

άνθρωποι χάνουν την ατομικότητά τους και γίνονται ανώνυμοι , τείνουν να κάνουν πράγματα όταν δρουν σε ομάδες, που εάν ήταν μόνοι δεν θα έκαναν, λόγω του ότι είναι λιγότερο υπεύθυνοι για τις πράξεις τους και φέρονται λιγότερο ανεξάρτητα σαν άτομα.

Η μη εξατομίκευση είναι το χαρακτηριστικό κάποιων ακραίων τρολ (Hater troller/μισητό τρολ) (Bishop 2013:29), που στοχεύουν τα θύματά τους συνειδητά και σκόπιμα με σκοπό την κακοποίησή τους, ώστε οι ίδιοι να αισθανθούν ικανοποίηση.

Η πρακτική των ατόμων που τρολάρουν κατά τους Buckels et al. (2014) είναι να συμπεριφερθούν με σκοπό να παραπλανήσουν, να καταστρέψουν ή να διαταράξουν τα κοινωνικά δίκτυα χωρίς ιδιαίτερο σκοπό, εκμεταλλευόμενοι κάποια ιδιαίτερος ενδιαφέροντα θέματα, ώστε οι χρήστες να μοιάζουν σαν υπέρ-ευαίσθητοι ή χαζοί.

Ο Hopkinson (2013:7) δίνει τη δική του εκδοχή, παρατηρώντας ότι καθοριστικός παράγων στις online συζητήσεις, που έχει επιπτώσεις στη συμπεριφορά του ατόμου που τρολάρει, είναι ο ηλεκτρονικός σχεδιασμός του είδους. Οι ιδιότητες και η δομή των ιστοσελίδων των online συζητήσεων, δίνουν τη δυνατότητα να εμπλέκεται κάποιος σε πολυάριθμες επικοινωνίες, πράγμα που δεν θα ήταν εφικτό στην επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο. Αυτό περιπλέκει την κατεύθυνση της συνομιλίας, εφόσον ωθεί τα άτομα να ενταχθούν σε online κοινότητες. Επίσης δίνεται η δυνατότητα (Hopkinson 2013:8) στους συμμετέχοντες να δημιουργήσουν τη δική τους ταυτότητα, ενώ οι ιστότοποι ενθαρρύνουν τους συμμετέχοντες να προβάλλουν μια κοινωνική ταυτότητα και να ευθυγραμμιστούν με τις αξίες της κοινότητας, εφόσον τα μέλη της έχουν παρόμοιες απόψεις και συμμερίζονται τις ίδιες αξίες.

Η συμπεριφορά του τρολαρίσματος κατά τον Hopkinson (2013:8), αντιπροσωπεύει

την ακραία περίπτωση της εναντίωσης από άτομο που δεν είναι μέλος της ομάδας, ενώ στο αρχικό στάδιο η επίθεσή του δεν απευθύνεται σε κάποιο μεμονωμένο άτομο, αλλά σε όλη την ομάδα. Συμπληρώνει επίσης (Hopkinson 2013:11), ότι κάποια μέλη των ομάδων συζητήσεων, αρνούνται να “τσιμπήσουν” ώστε να μη δώσουν την ικανοποίηση στα τρολ ότι επέτυχαν το στόχο τους, άλλοι αντιθέτως, εμπλέκονται οικειοθελώς στον “πόλεμο ανταλλαγής ύβρεων” (*flame war*) ανταλλάσσοντας εχθρικά σχόλια. Αναφερόμενος ειδικά στην ανταλλαγή ύβρεων (*flaming*), ο Hopkinson παρατηρεί ότι υπάρχουν δύο εξηγήσεις. Η πρώτη είναι ότι μπορεί να εκληφθεί σαν λεκτικός διαγωνισμός, ένα είδος παιχνιδιού και η δεύτερη ότι σε μερικές ομάδες συζήτησης, η ανταγωνιστική και πολεμική συμπεριφορά μπορεί να εκληφθεί σαν αρετή και με αυτό τον τρόπο, το άτομο να απολαύσει την υποστήριξη των οπαδών του. Η ανταλλαγή προσβολών επομένως, μπορεί να θεωρηθεί σαν ένα είδος “ευφυούς συμπεριφοράς” (*politic behaviour*) την οποία ο Watts (2003:21) προσδιορίζει ως εξής: “*Ευφυής Συμπεριφορά* είναι η γλωσσολογική η μη συμπεριφορά, η οποία δημιουργείται από τους συμμετέχοντες και είναι συμβατή με την τρέχουσα κοινωνική δραστηριότητα”.

2.5 Είδη Τρολιάς, Διαβαθμίσεις, Χαρακτηριστικά

Η μη εξατομίκευση (*de-individuation*) είναι η συμπεριφορά που εκδηλώνουν οι άνθρωποι ιδιαιτέρως στο *flaming* που σύμφωνα με το λεξικό, στην αργκό ορίζεται ως “κράξιμο”. Η ίδια συμπεριφορά εκδηλώνεται επίσης και στο τρολάρισμα/τρολιά. Το “κράξιμο” σύμφωνα με το διαδικτυακό λεξικό Netlingo ορίζεται ως: “κακόβουλα, προσβλητικά μηνύματα που στέλνει κάποιος χρήστης με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και τα αναρτά σε ομάδα συζητήσεων, ή ιστολόγια. Αυτός ο τρόπος αντίδρασης (ανταλλαγή ύβρεων ή “κράξιμο” /*flaming*)³⁰, ακολουθείται συνήθως για να δοθεί απάντηση σε κάποιον που δεν έχει τηρήσει τους κανόνες του

---

³⁰ Βλ. και Bishop, J. (2014). *Trolling is Not Just a Art. It Is an Science*. Σελ.436-437.

πρωτοκόλλου σε συνομιλία στο διαδίκτυο (netiquette)³¹.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι η ανταλλαγή ύβρεων ή “κράξιμο” (*flaming*), έχει διάφορες διαβαθμίσεις όπως τον “πόλεμο ανταλλαγής ύβρεων” (*flame war*), ή τους “μαχητές υβριστές” (*flame warriors*) (Manivannan 2013:118).

Θα πρέπει εντούτοις, να γίνει διαχωρισμός και διαβάθμιση των διαφόρων μορφών τρολάρισματος (Bishop 2014:10), εφόσον άλλη βαρύτητα έχει η ανταλλαγή ύβρεων ή “κραξιμο” (*flame trolling*) που έχει χαρακτήρα προσβλητικό και άλλη το “διασκεδαστικό (επαινετικό) τρολάρισμα” (*kudos trolling*)³² (βλ. επίσης Bishop 2014:437), εξάλλου θα πρέπει να αναφερθεί επίσης, ότι αυτό που εκλαμβάνεται ως επιθετικό (π.χ “κράξιμο”) από κάποιον, μπορεί να είναι διασκεδαστικό για κάποιον άλλο.

Η “δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων” “*doxing*” ή “*doxxing*”³³ μέσω διαρροής προσωπικών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, είναι άλλη μια μορφή αντίδρασης στο διαδίκτυο, που έχει καταταγεί επίσης στις πρακτικές του τρολάρισματος (Manivannan 2013:118).

Ένα άλλο είδος που θεωρείται επίσης τρολάρισμα, είναι η παρενόχληση χαρακτήρων “*griefing*”, που είναι η πρακτική της σκόπιμης εμπλοκής κάποιου, στη δραστηριότητα της διατάραξης των παικτών ενός παιχνιδιού (Holmes 2013:153).

Σημαντική δραστηριότητα επίσης, που έχει συνδεθεί με την αντικοινωνική χρήση της τεχνολογίας (Buckels et al. 2014) είναι ο “κυβερνοεκφοβισμός” (*cyberbullying*) που διαπράττεται από τους φανατικούς χρήστες του διαδικτύου και από ιδιότροπα άτομα που χρησιμοποιούν τις κινητές τεχνολογίες σε υπερβολικό βαθμό, όχι με το σκοπό της κοινωνικής επαφής, αλλά με σκοπό την προσωπική διασκέδαση.

---

³¹ Internet conventions of politeness.

³² Για ετυμολογία βλ. Βικιπαίδεια <https://en.wiktionary.org/wiki/kudos>.

³³ Βλ. Βικιπαίδεια. <https://en.wikipedia.org/wiki/Doxin>.

Εδώ αξίζει να αναφερθεί το σχόλιο της Hardaker (2010:224), ότι ενώ έχει υπάρξει ενδιαφέρον για ακαδημαϊκή έρευνα σχετικά με τις αρνητικές συμπεριφορές στο διαδίκτυο όπως είναι το *spamming* (αποστολή ανεπιθύμητων μηνυμάτων), το *cyberstalking* (ηλεκτρονική καταδίωξη/ηλεκτρονική παρακολούθηση) και το *cyberbullying* (κυβερνοεκφοβισμός), το *trolling*/τρολιά και το *flaming*/ ανταλλαγή ύβρεων ή “κράξιμο” έχουν αφιεθεί κατά κάποιο τρόπο στον αυθαίρετο ορισμό που δίνουν τα ΜΜΕ.

2.6 Ιστότοποι και Μιμίδια

Οι διάφοροι ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης, εφαρμόζουν τις δικές τους προϋποθέσεις σχετικά με τις εγγραφές χρηστών. Άλλοι προσπαθούν να περιφρουρήσουν την “ασφάλεια” των χρηστών ώστε να μη ενθαρρύνεται το τρολάρισμα, άλλοι έχουν χαλαρό κανονισμό και ενθαρρύνουν την ανωνυμία και κατά συνέπεια το τρολάρισμα.

Το *Facebook*³⁴ είναι ιστοχώρος κοινωνικής δικτύωσης, το “κορυφαίο σε επισκεψιμότητα μέσο κοινωνικής δικτύωσης” και η πιο διάσημη κοινωνική περιοχή. Ιδρύθηκε στις 4 Φεβρουαρίου 2004, από τον Μάρκ Ζούκερμπεργκ μέλος του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ. Οι χρήστες μπορούν να συμμετέχουν σε δίκτυα και η έγγραφη είναι δωρεάν. Το *Facebook* ισχυρίζεται ότι τα ψευδώνυμα και οι πολλές ταυτότητες δείχνουν “έλλειψη ακεραιότητας” (Kirkpatrick 2010)³⁵ και αγωνίζεται κατά της ανωνυμίας και των ψευδών ταυτοτήτων (Hardaker 2013:59). Ένα τρόπος για ανάλυση της δομής του αλγοριθμικού συστήματος του *Facebook*, είναι να εξετάσει κάποιος τη λειτουργία του, όπως λόγου χάριν τα αιτήματα φιλίας, τα “μου αρέσει” (*likes*) και τις συμβουλές/συστάσεις (*recommendations*) (Karppi 2013:286,

---

³⁴ Βλ. Βικιπαίδεια. <https://el.wikipedia.org/wiki/Facebook>.

³⁵ Bernstein, M., Monroy-Hernández, A., Harry, D., André, P., Panovich, K., Vargas, G. (2011). *4chan and /b/: An Analysis of Anonymity and Ephemerality in a Large Online Community*.

291)³⁶. Τα άτομα που συμμετέχουν στις δραστηριότητες του *Facebook*, συνεισφέρουν στην κατασκευή μιας άλλου είδους ταυτότητας, της μοριακής ταυτότητάς τους, η οποία βασίζεται στα “κλικ” και σε αυτά που τους αρέσει να μοιραστούν με τους φίλους τους. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται μια δομημένη κοινωνικότητα που καταγράφεται και εντοπίζεται. Το *Facebook* ισχυρίζεται ότι δεν δίνει δυνατότητες στα τρoλ να δραστηριοποιηθούν λόγω του αλγοριθμικού του μοντέλου. Όπως παρατηρεί όμως η Hardaker (2016) η αντίληψη της “πραγματικής ταυτότητας” είναι προβληματική, εφόσον η πραγματικότητα δείχνει ότι οι χρήστες παρακάμπτουν ή αδιαφορούν για το λογισμικό, τους διαχειριστές του συστήματος και τους όρους χρήσης. Τέλος, οι Buckels et al. (2014:2) διαπιστώνουν ότι από πλευράς ψυχολογίας και στο *Facebook* παρατηρούνται τα φαινόμενα του ναρκισσισμού και της αντικοινωνικής διαταραχής της προσωπικότητας.

Το *Twitter*³⁷ είναι ιστοχώρος κοινωνικής δικτύωσης, ιδρύθηκε στις 21 Μαρτίου 2006 από τον Τζακ Ντόρσεϋ. Επιτρέπει στους χρήστες να στέλνουν και να διαβάζουν σύντομα μηνύματα. Τα μηνύματα διαβάζονται και από χρήστες που δεν είναι συνδεδεμένοι, οι οποίοι όμως δεν μπορούν να δημοσιεύσουν κείμενα. Το *Twitter* έχει το χαρακτήρα του εφήμερου λόγω της συνεχούς ροής των μηνυμάτων. Αντιδράσεις που παρατηρούνται σε όλα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δηλαδή εκφράσεις υποτιμητικές ή γελοιοποίησης και περιφρόνησης παρατηρήθηκαν και στο *Twitter*, μολοντί έχει το χαρακτήρα του δημόσιου διαλόγου με δημοσιεύσεις ηθικού και συναισθηματικού χαρακτήρα (Whelan 2013:44).

Το *4chan*³⁸ είναι ηλεκτρονικός πίνακας ανακοινώσεων σε αγγλική γλώσσα, δημιουργήθηκε από τον Κρίστοφερ Πουλ το 2004. Οι χρήστες μπορούν να αναρτήσουν σχόλια και εικόνες χωρίς να χρειάζεται να δηλώσουν ταυτότητα. Τα

---

³⁶ Karppi, T. (2013). *Facebook Trolling and Managing Online Personas*. FCJ-166:286. The Fibreculture Journal.

³⁷ Βλ. Βικιπαίδεια. <https://el.wikipedia.org/wiki/Twitter>.

³⁸ Βλ. Βικιπαίδεια. <https://en.wikipedia.org/wiki/4chan>.

θέματά του καλύπτουν ευρύ φάσμα από πολιτική, μόδα, επιστήμη και “σέξυ και όμορφες γυναίκες”(Bernstein et al. 2011). Ο Πουλ που είναι γνωστός με το ψευδώνυμο *moot* το δημιούργησε αντιγράφοντας το σχεδιασμό του ιαπωνικού Futaba Channel. Έχει συνδεθεί με την υποκουλτούρα του διαδικτύου και τους Anonymous³⁹.

Το *4chan/b/* είναι δημιούργημα του ιδίου και ανήκει στην κατηγορία αυτών που ονομάζονται μιμίδια (ο όρος επινοήθηκε από τον εξελικτικό βιολόγο Richard Dawkins) (Krappitz 2012)⁴⁰. Τα μιμίδια είναι “ιδέες ή εσωτερικά αστεία που εξαπλώνονται στο διαδίκτυο”. Το βασικό χαρακτηριστικό του *4chan/b/* είναι η ανωνυμία, δεν υπάρχουν λογαριασμοί, εάν ο χρήστης δεν γράψει το όνομά του, το *4chan* γράφει “Ανώνυμος”. Το περιεχόμενό του είναι προσβλητικό και έχει το χαρακτήρα του εφήμερου.

Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι στην κατηγορία των μιμιδίων του διαδικτύου με εικόνες, ανήκουν και τα GIF που είναι ακίνητες εικόνες και έχουν ενσωματωθεί στη δημόσια συζήτηση και τα κυκλοφορούν, τα μιμούνται και τα μεταμορφώνουν οι χρήστες του διαδικτύου.

Τα μιμίδια δημιουργούνται εύκολα και εφαρμόζονται σε διάφορες περιπτώσεις. Αξίζει να αναφερθεί επίσης ότι παρεμφερής όρος με τα *viral media memes* (μέσα με ιογενή μιμίδια) (μέσα όπου ό,τι δημοσιεύεται εξαπλώνεται σαν επιδημία) είναι τα μιμίδια που χαρακτηρίζονται ως “αυτο-αναπαραγόμενα”, αποκλείοντας την παρέμβαση του ανθρώπου στη διάδοση και τροποποίηση τους (Leaver 2013:220). Τα μιμίδια έχουν ειρωνικό χαρακτήρα και μπορούν να χρησιμοποιηθούν στον πολιτικό ή κοινωνικό διάλογο. Η ειρωνική “*lingua franca*” των μιμιδίων (Milner 2013:65) μπορεί να προσφέρει πολιτικό πλεονέκτημα.

Το *Reddit* μοιάζει με το *4chan*. Περιλαμβάνει και αυτό πίνακες ανακοινώσεων, που

---

³⁹ Βλ. Krappitz, S. (2012). *Η επέλαση των τρολ*.

⁴⁰ Για λεπτομέρειες βλ. Krappitz, S. (2012:11). *Η επέλαση των τρολ*.

είναι αφιερωμένοι σε ποικιλία θεμάτων (Milner 2013:69).

Το *Second Life*® παρουσιάζει παρόμοιες πρακτικές όπως αυτές σε παιχνίδια, μολονότι δεν έχει δομή παιχνιδιού (Bakioğlu 2012:237). Ιδρύθηκε στις 23 Ιουνίου 2003 και ανήκει στο Linden Lab⁴¹. Η πρακτική του είναι η αναπαράσταση με γραφικά (*avatar*) του χαρακτήρα του χρήστη, ή του “*alter ego*” του. Το ότι το *Second Life*® έχει το χαρακτήρα του παιχνιδιού, περιπλέκει τα πράγματα δεδομένου ότι ο χώρος του δεν προσδιορίζεται και οι κανονισμοί του σε μερικές περιπτώσεις αμφισβητούνται. Σε αυτού του είδους τη δραστηριότητα παρατηρείται ευρεία παρενόχληση χαρακτήρων (*griefing*). Η Gabriella Coleman (Bakioğlu 2012:238), παρατηρεί ότι “η παρενόχληση χαρακτήρων (*griefing*) είναι το υποσύνολο της υποκουλτούρας του διαδικτύου που είναι γνωστό σαν τρολάρισμα”(Coleman 2012:110). Δεδομένης της αύξησης της χρήσης του διαδικτύου, τα τρολ μετέτρεψαν αυτού του είδους τις σποραδικές πράξεις σε γλωσσολογικές πρακτικές, εφόσον θεωρούν ότι το διαδίκτυο είναι ο δικός τους αγωνιστικός χώρος (Bakioğlu 2012:238)⁴².

Τέλος το *Usenet*, στα πρώτα στάδια της χρήσης του διαδικτύου έγινε το δημοφιλές μέσο δημόσιας επικοινωνίας. Στο *Usenet*, οι χρήστες παίρνουν μέρος σε συζητήσεις που αφορούν διάφορα θέματα και ονομάζονται “*newsgroups*”. Ήταν ο ιστότοπος για τους νεοεισερχόμενους στη χρήση του διαδικτύου (van Reenen)⁴³, ώστε να εξοικειωθούν με τα πλεονεκτήματα και τα εμπόδια της διαδικτυακής επικοινωνίας. Το τρολάρισμα στο *Usenet* (van Reenen), είχε το χαρακτήρα της εξαπάτησης. Το επιτυχημένο τρολ έπρεπε να είναι προσεκτικό στο χειρισμό της γλώσσας, ώστε να κατασκευάσει μια ψεύτικη ταυτότητα και εν συνεχεία να είναι σε θέση να μεταφέρει διάφορα συνθήματα με πειστικό τρόπο και με το στόχο την εξαπάτηση

---

⁴¹ Βλ. Βικιπαίδεια. https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Life.

⁴² Βλ. και Bakioğlu, B. (2012). *Negotiating governance in virtual worlds: grief play, hacktivism, and LeakOps in Second Life* ®. *New Review of Hypermedia and Multimedia*.

⁴³ van Reenen, C. (2013). *From Trolling for Newbs to Trolling for Cheezburger: An Analysis of the Transformation of Trolling*.

των χρηστών.

2.7 Κίνητρο και Στόχος του Τρολ -*Lol, Lulz*

Η κουλτούρα της τρολιάς ταυτίζεται με την αντίληψη που είναι συνώνυμη με τη σαδιστική ικανοποίηση: στη γλώσσα του τρολ αυτό ονομάζεται *lulz* (Buckels et al. 2014:2). Το *lulz* είναι παράγωγο του *lol* (*laughing out loud*- ξεκαρδίζομαι) στον πληθυντικό και σημαίνει ότι κάποιος διασκεδάζει με τη δυστυχία του άλλου (Phillips 2012)⁴⁴. Κατά το Milner (2013) ουσιαστικά αυτή είναι η βασική λογική του τρολαρίσματος. Ιδιαίτέρως στους ιστοτόπους *4chan*, *Second Life*® και *Reddit* τα μέλη έχουν τη λογική του *lulz* και στην ουσία μερικές ομάδες που τρολάρουν, αντιμετωπίζουν με αλαζονεία τα άτομα που παίρνουν στα σοβαρά το διαδίκτυο. Καταδεικνύεται με σαφήνεια ότι στόχος του τρολ είναι να αναρτήσει καυστικά σχόλια μόνο και μόνο για να ξεκαρδιστεί (*simply for the lulz*).

Η Gabriella Coleman (2012) παρατηρεί ότι το *lulz* (ξεκάρδισμα), συχνά αναφέρεται ως η κινητήρια συναισθηματική δύναμη και είναι η συνέπεια του τρολαρίσματος, που γίνεται για πολλούς λόγους, όπως είναι η ανία, ή απλώς για το ξεκάρδισμα, ενώ μετά από κάθε τέτοια πράξη θα πρέπει να υπάρχει ο επίλογος “*το έκανα για το ξεκάρδισμα*” (*I did it for the lulz*).

Τέλος η Gabriella Coleman (2012) δίνει τον εξής ορισμό για το *lulz* (ξεκάρδισμα): “Οι πράξεις που έχουν ως στόχο το *ξεκάρδισμα* δημιουργούν ρωγμή στην επικρατούσα άποψη που έχουμε για την πολιτική, τις ηθικές αξίες, την κοινωνική ζωή, τις ευαισθησίες περί αισθητικής και για το απαραβίαστο του κόσμου όπως είναι. Τα τρολ ακυρώνουν αυτό τον κόσμο δίνοντας τη δυνατότητα στους κακούς “κομπιουτεράδες” να τον καταστρέψουν – να τραβήξουν το χαλί κάτω από τα

---

⁴⁴ Milner, R.(2013). *Hacking the Social: Internet Memes, Identity Antagonism, and the Logic of Lulz*. The FCJ-156:66.Fibreculture Journal.

πόδια μας- όποτε εκείνοι έχουν την ανάγκη, χωρίς να υπάρχει προειδοποίηση “⁴⁵.

2.8 Μέτρηση των Συνεπειών του Περιεχομένου των Μέσων Επικοινωνίας στον Ανθρώπινο Εγκέφαλο

Ο Bishop (2014:436) μελετώντας τα μέσα επικοινωνίας, αναφέρει τις επιπτώσεις που επιφέρει ή έκθεση του ανθρώπου σε αυτά. Ο βαθμός έκθεσης και αντοχής ενός ατόμου στα μέσα επικοινωνίας, μετριέται σε “*knol*”. Το “*knol*” είναι μονάδα μέτρησης του βαθμού πίεσης που μπορούν να δεχθούν κάποια σημεία του ανθρωπίνου εγκεφάλου. Η πίεση λειτουργεί περιοριστικά στη ροή της σύναψης των νευρών και ακολούθως στην πλαστικότητα του μυαλού, ώστε αυτό να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Αυτή η πίεση ή οι “εντυπώσεις” που επιβάλλονται στο άτομο, μπορεί να περιλαμβάνουν και τραυματικές εμπειρίες από το παρελθόν του ατόμου (Bishop (2014:439) ⁴⁶.

2.9 Οι Συνέπειες από τα Μέσα Επικοινωνίας και το Έγκλημα

Η σύνδεση των μέσων επικοινωνίας με το έγκλημα έχει απασχολήσει διαχρονικά. Ο Bishop (2014:439) παρατηρεί ότι κάθε είκοσι χρόνια δημιουργείται ένας ηθικός πανικός (*moral panic*) σχετικά με την επίδραση των μέσων στη συμπεριφορά. Σήμερα υπάρχει απεριόριστη πρόσβαση στο διαδίκτυο και στο περιεχόμενο κάποιων online μέσων από διάφορες ηλεκτρονικές συσκευές (τάμπλετ,

---

⁴⁵ Whelan, A. (2013). *EVEN WITH CRUISE CONTROL YOU STILL HAVE TO STEER: defining trolling to get things done*. FCJ-155:39. The Fibreculture Journal.

⁴⁶ Βλ. και Bishop, J. (2014). *Trolling Is Not Just a Art. It Is an Science: The Role of Automated Affective Content Screening in Regulating Digital Media and Reducing Risk of Trauma*. Κεφ. 28.

υπολογιστές, smartphones κλπ.). Ο Bishop (2013:36) έχει παρατηρήσει επίσης, ότι ο καλύτερος τρόπος να χαρακτηριστεί και να αντιμετωπιστεί μια πράξη δεν είναι μέσω της ποινικής διαδικασίας. Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης για να ασκήσει εξουσία η Αστυνομία σχετικά με το θέμα, απαιτείται να το προϋποθέτει και ο Ποινικός Κώδικας. Βεβαίως υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες θα ήταν καλό να ασκηθεί δίωξη σε άτομα (*flame trolls*) που επιδίδονται σε ανταλλαγή ύβρεων (*flaming*), ιδίως εάν έχουν προκαλέσει βλάβη σε άτομο. Υπάρχει μεγάλη συζήτηση για το θέμα και ιδίως για τα τρολ του διαδικτύου με συμπτώματα Αντικοινωνικής Διαταραχής Προσωπικότητας. Ο Bishop υπογραμμίζει ότι θα πρέπει να συνειστούν τα άτομα με τη “μη εξατομίκευση” (*de-individuation*)⁴⁷, εφόσον τα ψυχολογικά τους συμπτώματα θα πρέπει να αντιμετωπιστούν με ιατρικό τρόπο.

Όσον αφορά την Ελληνική Δικονομία, το τρολάρισμα δεν έχει διώξεις και δεν εντάσσεται σε διώξεις. Θα μπορούσε να εμπίπτει στο έκτο κεφάλαιο του Ποινικού Κώδικα “Περί Επιβουλής της Δημόσιας Τάξης” και ιδιαιτέρως στα άρθρα 183(Διέγερση), 184, 185 και 186(Πρόκληση και προσφορά για την εκτέλεση κακουργήματος ή πλημμελήματος), εφόσον τιμωρείται η πρόθεση του ατόμου να προκαλέσει. Άλλωστε είναι γνωστή η περίπτωση της σελίδας στο *Facebook* που έκλεισε επειδή σατίριζε (Γέροντας Παστίσιος) τη θρησκοληψία και της οποίας ο ιδιοκτήτης είχε συλληφθεί με την κατηγορία της βλασφημίας, κρίθηκε ένοχος και καταδικάστηκε με αναστολή⁴⁸.

---

⁴⁷ Βλ. Bishop, J. (2013). *The effect of de-individuation on the Internet Troller on Criminal Procedure implementation: An Interview with a Hater*.

⁴⁸ Βλ. Μπάστα, Μ. (2016). *Κειμενική ισχύς της τρολιάς. Μια χαρακτηριστική περίπτωση*. Μεταπτυχιακή Διατριβή. ΑΠΚυ.

Κεφάλαιο 3

Γλωσσολογικές Προσεγγίσεις

Όπως αναφέρθηκε ήδη, η έρευνα έχει εστιάσει στο τρολάρισμα και την επίπτωση του φαινομένου στην online επικοινωνία. Η Donath (1999:45), το προσεγγίζει ως “το τρολάρισμα είναι ένα παιχνίδι ταυτότητας και απάτης όπου το τρολ προσπαθεί να παρουσιαστεί ως νόμιμο μέλος της ομάδας που ενδιαφέρεται για τις ανησυχίες και τα ενδιαφέροντα της ομάδας”, ο Herring και λοιποί (2002:373), το προσδιορίζουν ως “δέλεαρ ώστε να παρασυρθούν άτομα σε άσκοπες και χρονοβόρες συζητήσεις...ενώ ο στόχος του τρολ είναι να προσελκύσει τους αφελείς ή τους ευαίσθητους”. Αυτοί οι δύο ορισμοί δίνουν εικόνα του τι συμβαίνει στην online επικοινωνία, κοινωνιολογικά και όχι πραγματολογικά (Morrissey 2010:75). Ο Morrissey δίνει τη δική του πραγματολογική διάσταση στον ορισμό ως εξής: “το τρολάρισμα είναι το ηθελημένα ψευδές ή λανθασμένο εκφώνημα, με την πρόθεση να αποσπάσει από τον ακροατή μια συγκεκριμένη απάντηση κυρίως αρνητική ή βίαια”.

Ο Hopkinson (2013:6) στον ορισμό του, παρατηρεί ότι ένα από τα χαρακτηριστικά της online αλληλεπίδρασης, συγκρινόμενη με την επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο είναι η απόσταση, οι συμμετέχοντες βρίσκονται σε απόσταση, δεν έχουν φυσική παρουσία. Το ότι το άτομο σε αυτές τις επικοινωνίες παρουσιάζεται σαν χαρακτήρας ενός παιχνιδιού και όχι σαν άνθρωπος, οδηγεί το άτομο να εκδηλώσει

την πρόθεση της διένεξης, εφόσον κάποιοι συμμετέχοντες αισθάνονται ότι έχουν το δικαίωμα να φέρονται στους αντιπάλους τους με επιθετικό τρόπο. Άλλωστε όπως παρατηρεί και η Hardaker (2010), το φαινόμενο της διένεξης ενισχύεται από την ανωνυμία των ατόμων που συμμετέχουν στις επικοινωνίες, εφόσον έχουν επίσης τη δυνατότητα να μη δηλώσουν την πραγματική τους ταυτότητα Hopkinson (2013:7). Η Hardaker (2010), παραθέτει επίσης την παρατήρηση των Angouri και Tseliga (2010), ότι στην online επικοινωνία παρατηρείται ραγδαία κλιμάκωση της σύγκρουσης. Σε αυτή τη σύγκρουση ακόμη και οι ήπιες διαφωνίες μπορούν να εξελιχθούν σε ανταλλαγή ύβρεων και η κατάσταση να εξελιχθεί σε πόλεμο ανταλλαγής ύβρεων (*flame war*). Το *flaming*, η ανταλλαγή ύβρεων ή “κράξιμο”, είναι η πρακτική της ανάρτησης προσωπικών ύβρεων σε ιστολόγια. Ο Hopkinson (2013:7) προσθέτει ότι αυτός ο ορισμός μετατοπίζει τον ορισμό της Kleinke (2010) από “προτασιακή διαφωνία” (propositional disagreement) (στόχος είναι τι έχει πει ο αντίπαλος), σε “προσωπική διαφωνία” (personal disagreement) (στόχος είναι ο αντίπαλος μέσω επιθέσεων στο πρόσωπο του). Η Lewis (2005), παρατηρεί ότι συχνά, οι online επικοινωνίες, χαρακτηρίζονται από σταδιακή φθορά του θέματος συζήτησης, εφόσον η συζήτηση διασπάται και συνεχίζεται ο διάλογος διμερώς, μεταξύ των διαφόρων συμμετεχόντων. Αυτά τα στοιχεία παραπέμπουν στη συμπεριφορά που εκδηλώνεται στο τρολόρισμα, όπου η συζήτηση ξεκινά από μια απλή πρόκληση και εξελίσσεται σε σειρά προσωπικών επιθέσεων (Hopkinson 2013:7).

3.1 Προσέγγιση Του Φαινομένου Της Τρολιάς Από Hardaker

Η Hardaker (2013:61) σχολιάζει ότι ενώ υπάρχει έρευνα για τη συμπεριφορά που εκδηλώνουν τα άτομα στην τρολιά, δεν υπάρχει τόσο μεγάλη έρευνα στο φαινόμενο από πλευράς γλωσσολογίας, παρατηρεί επίσης ότι οι διάφοροι ορισμοί που έχουν δοθεί, δεν συμφωνούν απόλυτα στο τι είναι τρολόρισμα.

3.1.1 Χαρακτηριστικά της Τρολιάς

Αρχικά το 2010, η Hardaker προχώρησε στο δικό της ορισμό για το τρολάρισμα και προσδιόρισε τα χαρακτηριστικά της τρολιάς ως εξής: “Το τρολ (*troller*) είναι το άτομο που κατασκευάζει μια ψεύτικη ταυτότητα, επιθυμεί ειλικρινά να γίνει μέλος κάποιας ομάδας, διατεινόμενο φαινομενικά ότι έχει αγαθές προθέσεις, αλλά που στην πραγματικότητα επιθυμεί να προκαλέσει διαταραχή ή σύγκρουση”.

Η Hardaker (2010) μετά την έρευνά της κατέληξε ότι η τρολιά έχει τέσσερα χαρακτηριστικά τα οποία είναι τα εξής:

1. *άκαρπη*, εάν οι χρήστες αντιληφθούν πρόθεση πρόκλησης και δεν ανταποκριθούν.
2. *ματαιωμένη*, εάν οι χρήστες αντιληφθούν πρόθεση και περιορίσουν την επιτυχία της.
3. *αποτυχημένη*, εάν οι χρήστες δεν αντιληφθούν πρόθεση πρόκλησης.
4. *επιτυχημένη*, εάν οι χρήστες ανταποκριθούν αντιδρώντας με αφέλεια.

Τέλος υπάρχει και η μέθοδος, οι χρήστες να προσποιηθούν στην ομάδα ότι τρολάρουν (*mock troll*), ώστε να συσπειρώσουν τη δική τους ομάδα. Όπως συνεχίζει η Hardaker (2013), ο ορισμός της καλύπτει περισσότερο το προφίλ του ατόμου που κάνει τρολάρισμα και όχι την πράξη. Αυτό που χρειάζεται να γίνει, όπως λέει, είναι να διερευνηθούν οι προθέσεις του ατόμου, που είναι και το πιο σημαντικό θέμα, εφόσον το φαινόμενο εξετάζεται γλωσσολογικά. Επομένως για την εξέταση του θέματος, θα πρέπει κάποιος συνεχώς, να υποθέτει και να ερμηνεύει (1) τις προθέσεις των άλλων, (2) την ερμηνεία των άλλων στις δικές του προθέσεις και (3) τι υποθέτουν οι άλλοι ότι έχει αντιληφθεί το άτομο. Όλη αυτή η διαδικασία, δηλαδή οι ερμηνείες και οι προθέσεις, είτε του ακροατή είτε του ομιλητή, μπορεί και να είναι λανθασμένες, είτε γιατί υπάρχουν λάθη, είτε γιατί υπάρχει ασάφεια, είτε γιατί υπάρχει εσκεμμένη απάτη. Αυτή η “γκρίζα περιοχή”, όπως την ονομάζει η Hardaker (2013:63), αφήνει περιθώρια στο τρολ να την εκμεταλλευτεί

προσποιούμενο ότι συμμετέχει στη συζήτηση. Ταυτοχρόνως μπορεί κάποιος να δώσει την εντύπωση ότι τρολάρει και αυτό να μην ισχύει.

Επαναπροσδιορίζοντας λοιπόν τον ορισμό της, εφόσον ο πρώτος όπως παρατήρησε η Hardaker (2013:79) ήταν ανεπαρκής στην περιγραφή του φαινομένου, προτείνει το νεώτερο ορισμό ως εξής: “Το τρολάρισμα είναι η σκόπιμη αγένεια/επιθετικότητα, η απάτη και/ή η χειραγώγηση στην επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, ώστε να δημιουργηθεί ευνοϊκό περιβάλλον που θα πυροδοτήσει ή θα προκαλέσει απέχθεια, διαμάχη, ή σύγκρουση, χάριν διασκέδασης”. Σύμφωνα επομένως με το νέο ορισμό της, κάποιο άτομο, μπορεί να χρησιμοποιεί τη στρατηγική να δημιουργήσει πλασματικά τη διαδικτυακή εικόνα, ότι έχει φιλικά αισθήματα, ενώ στην πραγματικότητα αυτή η εικόνα δεν προβάλλει τις αληθινές προθέσεις του. Η φιλική προσέγγιση και η εικόνα του ατόμου εμπιστοσύνης, δεν δημιουργεί την υποψία ότι αυτό το άτομο έχει την πρόθεση να κάνει τρολάρισμα. Κατά τον ίδιο τρόπο η επιθετική συμπεριφορά, δεν αφήνει περιθώρια να εξηγηθεί διαφορετικά, παρά μόνο ότι το άτομο έχει πρόθεση για τρολάρισμα.

3.1.2 Στρατηγικές Τρολαρίσματος

Στον επαναπροσδιορισμό του ορισμού για το τρολάρισμα, η Hardaker (2013:80) εντόπισε ότι χρησιμοποιούνται κάποιες συγκεκριμένες στρατηγικές που κατατάσσονται σε μια κλίμακα από “φιλική”, “συναισθηματική” εχθρότητα, έως “επιθετική” εχθρότητα. Οι στρατηγικές αυτές είναι οι ακόλουθες,

- (1) παρέκβαση από το θέμα, κυρίως σε περιπτώσεις με ευαίσθητα θέματα,
- (2) άσκηση κριτικής, ιδίως για ένα λάθος που υποδεικνύει ο ίδιος ο επικριτής,
- (3) εχθρική διάθεση με τάση αποξένωσης και κάνοντας δήθεν αφελείς ερωτήσεις,
- (4) θέτοντας άλλους σε κίνδυνο, δίνοντας επικίνδυνες συμβουλές, ή ενθαρρύνοντας άτομα να ριψοκινδυνέψουν, (5) σοκάροντας τους άλλους, δείχνοντας έλλειψη

ευαισθησίας για θέματα ταμπού, (6) επίθεση με προσβολές και απειλές, ή επίθεση χωρίς να υπάρχει πρόκληση.

Όπως αναφέρει, αυτή η κλίμακα δεν περιγράφει απόλυτα το φαινόμενο αλλά δίνει κάποιες γενικές γραμμές.

3.1.3 Προθέσεις του Τρολ

Επομένως όπως φάνηκε από αυτά που παρατίθενται παραπάνω, το φαινόμενο της τρολιάς (Hardaker 2013:62) είναι θέμα συμπεριφοράς, που όμως προέρχεται από τις προθέσεις των ατόμων. Οι προθέσεις των συνομιλούντων είναι βασικός παράγων στην τρολιά που είναι σύνθετο θέμα το οποίο εξελίσσεται πολύ γρήγορα.

Συνεχίζοντας η Hardaker (2013:62) παρατηρεί, ότι δεν είναι εύκολο να γνωρίζει ή να ανακτήσει κάποιος τις αντιλήψεις ή τις προθέσεις του συνομιλητή. Οι υποθέσεις και τα συμπεράσματά της βασίζονται πάντα στα συμφραζόμενα και σε γνωστικές πληροφορίες, όπως ιστορική γνώση, σχήματα και λογική. Συνεχίζει παρατηρώντας ότι οι προθέσεις των ατόμων στον τρόπο ομιλίας, σχετίζονται πάρα πολύ με την ευγένεια/αγένεια στο λόγο (Brown & Levinson, 1987) καθώς και με το τι λέγεται και τι υπονοείται σύμφωνα με τον Grice (1975:41). Ο Κανάκης (2007) αναφερόμενος στη θεωρία του Grice, παρατηρεί ότι για την κατανόησή της, θα πρέπει να γίνει σαφές ότι υπάρχουν αποκλίσεις στο νόημα, καθώς και ότι υπάρχει διάκριση σε αυτό που λέγεται και σε αυτό που υπονοείται.

3.1.4 Η Αγένεια της Τρολιάς

Η Hardaker (2013:81) εξηγεί επίσης, ότι τα συμπεράσματά της βασίζονται κυρίως σε παραδείγματα, όπου ο ακροατής ισχυρίζεται ότι έχει αντιληφθεί ότι γίνεται τρολάρισμα, πράγμα που μπορεί να μην είναι αληθές και αυτό να οδηγήσει κάποιο άτομο να αποβληθεί από την ομάδα συζητήσεων. Υπάρχει η περίπτωση επίσης, ο ακροατής, να έχει επιτεθεί σε κάποιον που είναι αθώος ή να έχει υπερασπιστεί τον ένοχο. Επίσης σε κάποια παραδείγματα όπως λέει η Hardaker (2013:81), μπορεί να

υπάρχει ταυτοχρόνως, παρέκβαση, κριτική, εχθρική συμπεριφορά και επιθετικότητα. Τέλος ο ορισμός της τρολιάς είναι τόσο σχετικός όσο και η αγένεια (*impoliteness*) (Hardaker 2013:81), μπορεί ο ακροατής να αντιληφθεί τρολάρισμα ενώ στην πραγματικότητα να μην υπήρχε η πρόθεση για τρολάρισμα.

Κατά την Hardaker (2013:82) είναι σημαντικό να εξεταστούν τα τρία συστατικά της τρολιάς που είναι: εξαπάτηση, χειραγώγηση και επιθετικότητα. Η εξαπάτηση ήταν το συστατικό που απαντήθηκε παντού, μαζί με τις ψευδείς ταυτότητες (*fake identities*), τις ανειλικρινείς προθέσεις και τα ψέματα. Η επιθετικότητα επίσης διαπιστώθηκε σε σημαντικό βαθμό, αλλά δεν προκλήθηκε πάντα από το τρολ, αντίθετα η εξαπάτηση ήταν το συστατικό που χρησιμοποιήθηκε ώστε να χειραγωγήσει άλλους να εκδηλώσουν επιθετικότητα. Η Hardaker (2013:82) προσθέτει ότι η επιθετικότητα, η αγένεια και η πρόκληση διαμάχης είναι τα θέματα που απασχολούν πλέον την έρευνα, ενώ θα πρέπει να εξεταστεί και η συμπεριφορά στον “κυβερνοεκφοβισμό” (*cyberbullying*), στην τρολιά, στη (διαδικτυακή) φάρσα (*on line hoaxing*) και σε άλλες παρόμοιες μορφές επιθετικής συμπεριφοράς.

Η Hardaker (2010:216-217) συνδέει επίσης τον ορισμό για την τρολιά και με το θέμα της ευγένειας/αγένειας [*(im)politeness*] και παραθέτει την άποψη του Watts (2003:9) ότι το να δοθεί ορισμός για την ευγένεια/αγένεια απασχόλησε στο παρελθόν, απασχολεί στο παρόν και θα απασχολεί και στο μέλλον. Αποδίδεται ως “απρέπεια”, “επίθεση στο πρόσωπο” (*face-attack*), “διαμάχη” (*conflict*) και “κακή αγωγή” (*incivility*), ενώ αρχικά η έρευνα είχε εστιάσει στις ιδιότητες της λογομαχίας και την αντιπαράθεση, αργότερα εστίασε στις στρατηγικές σχετικά με τα συμφραζόμενα. Όπως συνεχίζει η Hardaker (2010), η έμφαση μετατοπίστηκε από τη συντακτική ανάλυση που είχε περιορισμένη αναγνώριση των περικειμενικών παραγόντων, προς την πραγματολογική λειτουργία του εξωγλωσσικού συμφραστικού πλαισίου. Η έρευνα τελευταία, συνεχίζει η Hardaker (2010:217) εστιάζει περισσότερο στις διάφορες συμπεριφορές που καταγράφονται στην επικοινωνία, όπως ακούσια έλλειψη ευγένειας, ή έμμεση προσβολή, που

επιηρεάζονται από περικειμενικές μεταβλητές (εξουσία, απόσταση, συναίσθημα) και λιγότερο σε γλωσσολογικές μορφές και δομές (λέξεις ταμπού, προσταγές). Μια συνέπεια της εξελισσόμενης αντίληψης περί της αγένειας (im/politeness) υπήρξε η ανάπτυξη και αλλαγή της μεταγλώσσας⁴⁹. Κάποιες από τις υποκατηγορίες μαζί με ορισμένους από τους ακαδημαϊκούς ορισμούς για την αγένεια που θα παρατεθούν παρακάτω, προέκυψαν από ευρεία έρευνα. Η αγένεια μπορεί γλωσσολογικά να αναγνωριστεί σαν κοινωνικά αρνητική εικόνα του προσώπου (socially- negative face- work). Οι υποκατηγορίες που προέκυψαν (Hardaker 2010:217) είναι:

1. *Τελετουργική ή ψευδο-αγένεια (ritual or mock impoliteness)* “είναι ένας προσβλητικός τρόπος να είναι κάποιος φιλικός” παραθέτει η Hardaker (2010:217) τον ορισμό του Leech (1983:144). Ο τρόπος αυτός μπορεί να χαρακτηριστεί από έναν μη ειδικό, ή απλό άνθρωπο ότι είναι αγένεια, ενώ μπορεί να είναι τρόπος να ενισχυθεί η συνοχή της ομάδας (Hardaker 2010: 217-218).
2. *Μη κακόβουλη αγένεια (non malicious impoliteness)*. Είναι το εκφώνημα που δεν εκφέρεται κακόβουλα (Hardaker 2010:218), αλλά που ενδέχεται να θεωρήσει ο ομιλητής ότι θα προκαλέσει προσβολή. Επειδή όμως δεν υπάρχει κακόβουλη πρόθεση δεν μπορεί να καταλογιστεί σαν τρολάρισμα.
3. *Αγένεια, απρέπεια (χοντράδα), αποτυχημένη ευγένεια (rudeness, faux pas, failed politeness)*. Η Hardaker(2010:218) παρατηρεί ότι η αγένεια κατά τον Culpeper (2005:65) είναι η ακούσια απουσία της αρμόζουσας ευγενικής συμπεριφοράς. Αυτή η συμπεριφορά σήμερα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί απρέπεια (χοντράδα) ή γκάφα. Η αποτυχημένη ευγένεια μπορεί να είναι η περίπτωση κατά την οποία ο ομιλητής έχει πρόθεση να δείξει ευγένεια, αλλά δεν εκτιμά σωστά το βαθμό ευγένειας που πρέπει να δείξει και αντίθετα προσβάλει.
4. *Αποτυχημένη (κακόβουλη) αγένεια (Failed- malicious- impoliteness)*. Είναι η πρόθεση (Hardaker 2010:218) του ομιλητή να προκαλέσει αγένεια, η οποία δεν εκλαμβάνεται έτσι από τον ακροατή.

---

⁴⁹ “Λόγος συνήθως τεχνητός και συγχρόνως συμβατικός που χρησιμοποιείται στην περιγραφή της γλώσσας”. Πύλη για την Ελληνική γλώσσα. <http://www.greek-language.gr/greekLang>.

5. *Ματαιωμένη/αποτυχημένη (κακόβουλη) αγένεια (Thwarted/frustrated-malicious-impoliteness)*. Σ' αυτή την περίπτωση, ενώ υπάρχει κακόβουλη πρόθεση από τον ομιλητή (Hardaker 2010:218) και εκλαμβάνεται σωστά από τον ακροατή, τελικά αυτή η αγένεια αποτυγχάνει, επειδή ο ακροατής δεν προσβάλλεται.

6. *Αυθεντική, κακόβουλη ή στρατηγική αγένεια ή απρέπεια (Genuine, malicious, or strategic impoliteness, or instrumental rudeness)*. Όπως αναφέρει η Hardaker (2010:219) ότι προσδιορίζουν οι Culpeper (2003:1546), Goffman (1967:14), Lakoff (1989), Bandura (1973) και Beebe (1995:159), γίνεται αναφορά⁵⁰ στην πράξη του ομιλητή που όχι μόνο έχει την πρόθεση να προσβάλει, αλλά εκφράζει και την πρόθεσή του. Ο Bousfield όμως δίνει έναν πληρέστερο ορισμό για την αγένεια:

Οι σκοπίμως ανώφελες και συγκρουσιακές επιθέσεις στο πρόσωπο που εκδηλώνονται:

- 1) Αμείωτες ως προς το περιεχόμενο όπου απαιτείται μετριασμός/άμβλυση (ο μετριασμός ισοδυναμεί με ευγένεια) και/ή
- 2) Με εσκεμμένη επιθετικότητα, δηλ. με την επίθεση στο πρόσωπο να έχει εκτραχυνθεί, να "έχει τονωθεί", ή να έχει μεγιστοποιηθεί, ώστε να οξυνθεί η βλάβη που υφίσταται το πρόσωπο.

Επιπλέον, για να θεωρηθεί επιτυχημένη η αγένεια, η πρόθεση του ομιλητή (ή του "συγγραφέα") να προσβάλει (να απειλήσει/να προκαλέσει βλάβη στο πρόσωπο) θα πρέπει να γίνει αντιληπτή από τα άτομα που δέχονται αυτή τη συμπεριφορά (Bousfield).

Σε αυτό τον ορισμό αγένειας τονίζεται, ότι δεν είναι μόνο η πρόθεση του ομιλητή να δείχνει αγένεια, πρέπει και ο ακροατής να αντιληφθεί σωστά αυτή την πρόθεση.

Ορισμός της αγένειας ή της ευγένειας όπως δηλώνει η Hardaker (2010:237), είναι να ακολουθούνται οι κανόνες της αποδεκτής κοινωνικής συμπεριφοράς. Στην περίπτωση του τρολαρίσματος, ο έντονος αντίλογος ενός ατόμου μπορεί να είναι το

---

⁵⁰ Hardaker. (2010:219).

τρολάρισμα κάποιου άλλου. Όπως αναφέρει η Hardaker (2010:237) ότι προτείνει η Donath (1999:47), τα χαρακτηριστικά της ομάδας είναι αυτά που θα προσδιορίσουν όχι μόνο εάν ένα τρολ βλάπτει κάποιο άτομο ή την ομάδα, αλλά ακόμη και εάν χαρακτηρίζεται τρολ. Δεδομένου καταλήγει η Hardaker, ότι το τρολ επιθυμεί να δημιουργήσει πρόβλημα, να βλάψει, ή να επιτεθεί, οι ορισμοί που δόθηκαν περί *μη κακόβουλης αγένειας* και *αποτυχημένης ευγένειας* δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν όροι.

Σύμφωνα με τη Hardaker (2010:237), το τρολάρισμα μοιάζει περισσότερο με την *ψευδο-αγένεια*. Βεβαίως τα άπειρα άτομα ή τα ευαίσθητα που επενδύουν συναισθηματικά, ή δίνουν προσωπικές πληροφορίες, μπορεί να διαπιστώσουν ότι το τρολάρισμα είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο και οδυνηρό. Κάποια άτομα όμως, που δεν έχουν επενδύσει συναισθηματικά, μπορούν να το δουν σαν ενασχόληση για περιπαικτική σύγκρουση. Ούτε η *κακόβουλη αγένεια* μπορεί να θεωρηθεί επίσης ότι προσδιορίζει την τρολιά, εφόσον η πρόθεση κάποιου που επιθυμεί να κάνει τρολάρισμα είναι να δημιουργήσει πρόβλημα και απλώς κρύβεται πίσω από την ψεύτικη πρόθεσή του ότι είναι ειλικρινής.

Καταλήγοντας η Hardaker (2010:238) παρατηρεί ότι είναι σαφές, ότι είναι συνυφασμένο με τη φύση του ανθρώπου να θέλει να διασκεδάσει προκαλώντας σύγκρουση, καθώς και ότι οι χρήστες ηλεκτρονικών μέσων επιδεικνύουν επιθετικότητα προς άλλα άτομα, γνωρίζοντας ότι καλύπτονται από την ανωνυμία και την απόσταση.

Κεφάλαιο 4

Πραγματολογικές Προσεγγίσεις

Σεβόμενοι την επικοινωνία και τη γλωσσολογική ανάλυση της σημασίας των λέξεων, ο Wittgenstein και οι ερευνητές της Πραγματολογίας (Cocchiarella 2013:28), αντιλήφθηκαν τη σημασία της λέξης, ως τη χρήση της γλώσσας στην πράξη και την ταύτισαν με την αλήθεια. Για τον Wittgenstein, οι έννοιες των λέξεων (όπως το παραθέτει ο Cocchiarella 2013:28), σχετίζονται με αυτό που ονομάζει “παιχνίδια της γλώσσας” στα οποία “η αναφορά στη γλώσσα αποτελεί μέρος κάποιας δραστηριότητας ή τρόπου ζωής”, επομένως αυτό δεν αποτελεί “πνευματική διαδικασία”. Συνεπώς συνεχίζει ο Cocchiarella, η σημασία που αποδίδει το κάθε άτομο γλωσσολογικά σε αυτά που λέει, εξαρτάται από αυτό που περιγράφει ο Wittgenstein για τις λέξεις ότι είναι “ο τρόπος που χρησιμοποιούνται οι λέξεις. Θα ήταν παραπλανητικό...κάποιος να τις αποκαλέσει σαν ‘περιγραφή πνευματικής κατάστασης’. Ίσως θα ήταν προτιμότερο να τις αποκαλέσει κάποιος σαν ‘σήμα’(signal). Εξαρτάται από εμάς να κρίνουμε εάν χρησιμοποιήθηκαν σωστά”. Οι λέξεις είναι κάτι παραπάνω από σκέψεις, επειδή προϋποθέτουν πρακτικές δραστηριότητες με άλλους ανθρώπους στον κοινό τρόπο ζωής (Cocchiarella 2013:28). Εν προκειμένω ο κοινός τρόπος ζωής είναι η διαδικτυακή επικοινωνία και οι συνέπειες αυτής της επικοινωνίας, είναι τα φαινόμενα παρενόχλησης όπως το τρολάρισμα, η ανταλλαγή ύβρεων και οι άλλες μορφές

επιθετικής συμπεριφοράς. Εφόσον οι λέξεις δείχνουν ‘δραστηριότητα’ ή ‘τρόπο ζωής’, χρησιμοποιούνται με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο και είναι ‘σήμα’ (Wittgenstein), κατά τον ίδιο τρόπο και το τρολ με τις λέξεις του και τη δραστηριότητά του σε έναν συγκεκριμένο τρόπο ζωής, προκαλεί αναμένοντας την ερμηνεία των λεγομένων του από τους συνομιλητές.

4.1 Ορισμός της Πραγματολογίας από Yule

Πριν προχωρήσει η ανάλυση και πραγματολογική προσέγγιση του φαινομένου, κρίνεται βασικό να δοθούν μερικά στοιχεία σχετικά με το αντικείμενο της Πραγματολογίας, όπως το προσδιορίζει ο Yule, εφόσον το τρολάρισμα σχετίζεται με την επικοινωνία των συνομιλούντων και τη σημασία των μηνυμάτων τους.

Σύμφωνα με τον Yule, η “Πραγματολογία ασχολείται με τη μελέτη της σημασίας που κοινοποιείται από τον ομιλητή ή κάποιον συντάκτη και ακολούθως ερμηνεύεται από τον ακροατή ή τον αναγνώστη (Yule 1996:3). Επομένως έχει περισσότερη σχέση με την ανάλυση αυτών που εννοούν οι άνθρωποι μέσω των εκφωνημάτων τους, παρά με τις λέξεις και τις φράσεις από μόνες τους στα εκφωνήματα. *Η Πραγματολογία επομένως είναι η μελέτη της σημασίας των λεγομένων του ομιλητή*”.

“Αυτή η μελέτη συνεπώς περιλαμβάνει την ερμηνεία αυτών που οι άνθρωποι εννοούν σε συγκεκριμένα συμφραζόμενα (Yule 1996:3) και τον τρόπο που αυτά τα συμφραζόμενα επηρεάζουν αυτά που λέγονται. Απαιτεί μελέτη, επομένως, πώς θα οργανώσουν οι ομιλητές αυτά που θέλουν να πουν, σε σχέση με το ακροατήριο στο οποίο απευθύνονται, που, τότε και υπό ποιές συνθήκες. *Η Πραγματολογία επομένως είναι η μελέτη της συμφραστικής σημασίας*”.

“Αυτή η απαραίτητη προσέγγιση, διερευνά τα συμπεράσματα των όσων έχουν ακούσει οι ακροατές και στα οποία έχουν καταλήξει (Yule 1996:3), ώστε εν συνεχεία να καταλήξουν σε ερμηνεία της σημασίας αυτών που ήθελε να εννοήσει ο

ομιλητής. Αυτό το είδος μελέτης διερευνά επίσης κατά ένα μεγάλο μέρος, ότι όσα δεν λέγονται, επίσης κοινοποιούνται. Αυτό μπορεί να εκφραστεί σαν να είναι η διερεύνηση της αόρατης σημασίας. *Η Πραγματολογία επομένως είναι η μελέτη το πώς κοινοποιούνται περισσότερα από όσα λέγονται*".

Συνεπώς, γεννάται το ερώτημα κατά τον Yule (1996:3), "τι είναι αυτό που προσδιορίζει την επιλογή μεταξύ του τι έχει λεχθεί και τι όχι. Η απάντηση είναι ότι εξαρτάται από την έννοια της απόστασης. Η εγγύτητα είτε φυσική είτε κοινωνική συνεπάγεται κοινή εμπειρία. Αναλόγως πόσο κοντά ή μακριά είναι ο ακροατής, ο ομιλητής αποφασίζει πόσα χρειάζεται να πει". Επομένως " *η Πραγματολογία είναι η μελέτη της έκφρασης της σχετικής απόστασης*".

Επομένως, η Πραγματολογία (Yule 1996:4) είναι η μελέτη της σχέσης μεταξύ των γλωσσολογικών μορφών και των χρηστών αυτών των μορφών. Η μελέτη της γλώσσας μέσω της Πραγματολογίας, βασίζεται στην έννοια των λεγομένων των ομιλητών, στις εικασίες τους, στους στόχους τους και στα είδη της ενεργειών που εκτελούν (π.χ αιτήματα) όταν μιλούν. Βεβαίως δεν είναι εύκολο να αναλυθούν όλες αυτές οι έννοιες αντικειμενικά. Επομένως η πραγματολογία, αφενός είναι ελκυστική επειδή οι άνθρωποι κατανοούνται μεταξύ τους γλωσσολογικά, αφετέρου μπορεί να απογοητεύσει η μελέτη επειδή απαιτείται να κατανοηθούν οι άνθρωποι και αυτά που έχουν στο μυαλό τους.

Το τρολάρισμα, εξαρτάται από τα συμφραζόμενα και τον τρόπο που επηρεάζουν αυτά που λέγονται, εφόσον το τρολ παρεμβαίνει στη συζήτηση ανάλογα με το ακροατήριο, στο οποίο απευθύνεται με στόχο τον εκτροχιασμό της συζήτησης. Με τη σειρά τους οι υπόλοιποι συμμετέχοντες στις συζητήσεις, ερμηνεύουν σωστά ή λανθασμένα τις παρεμβάσεις του τρολ. Η απόσταση που κατά τον Yule προσδιορίζει τι πρέπει να λεχθεί και τι όχι, στην περίπτωση του τρολαρίσματος δίνει το αίσθημα της ελευθερίας στο τρολ, εφόσον η έλλειψη της εγγύτητας του

δίνει τη δυνατότητα να μιλήσει με τρόπο που δεν θα το έκανε σε επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο. Στις online συζητήσεις, οι ομιλητές μπορεί να έχουν μια ειλικρινή επικοινωνία εκφράζοντας τις απόψεις τους και η ομάδα καλείται να ερμηνεύσει τα λεγόμενα των ομιλητών εάν η συνεισφορά τους στη συζήτηση είναι εποικοδομητική, ή παρεκτρέπεται σε τρολάρισμα.

4.2 Παράθεση Απόψεων περί Πραγματολογίας από Arundale

Ο Arundale (2004:41) αναφέρει ότι, ο Levinson (1983) είχε υποστηρίξει ότι η έρευνα στην πραγματολογία είχε εστιάσει στη “μελέτη των μορφών της γλώσσας με αναφορά στους χρήστες της γλώσσας” και είχε χαρακτηρίσει την πραγματολογία ως τη μελέτη των εικασιών των συνομιλητών, κατά την καθημερινή χρήση της γλώσσας. Στην καθημερινή χρήση της γλώσσας, εντάσσεται και το τρολάρισμα που παρατηρείται στη διαδικτυακή επικοινωνία. Οι χρήστες, ερμηνεύουν τα διάφορα εκφωνήματα και προσπαθούν να εξαγάγουν όσο το δυνατόν λεπτομερέστερα συμπεράσματα, σχετικά με τις εικασίες των συνομιλητών και το σκοπό για τον οποίο έχουν χρησιμοποιηθεί τα εκφωνήματα (σελ. 5, πρβ. Schiffrin, 1987, σελ. 383). Όπως παρατηρεί ο Arundale (2004:41-42), η έρευνα στην πραγματολογία έχει εστιάσει στην ψυχολογική βάση της χρήσης της γλώσσας και όχι τόσο στην αλληλεπίδραση των συνομιλητών. Η αλληλεπίδραση είναι βασικό στοιχείο της θεωρίας των συνομιλιακών υπονοημάτων του Grice (1967,1989), καθώς και της θεωρίας των γλωσσικών πράξεων του Searle (1969). Το βιβλίο του Levinson (1983), *Πραγματολογία (Pragmatics)*, είναι το πρώτο που συμπεριέλαβε τη μελέτη της αλληλεπίδρασης στο διάλογο. Είναι επίσης βασικό θέμα, ο προβληματισμός που δημιουργείται και η μετατόπιση της έρευνας του θέματος από τη φιλοσοφική επιχειρηματολογία, στην εμπειρική πραγματολογική παρατήρηση.

4.3 Αρχή της Συνεργασίας του Grice

Ο Arundale (2004:42-43) παρατηρεί για τον H. Paul Grice (1989), ότι υπήρξε φιλόσοφος της γλώσσας και κατέτασσε τον εαυτό του στους κλασσικούς φιλοσόφους της. Ο Grice ήταν αυτός που ασχολήθηκε με τον ομιλητή και το νόημα του λόγου στην καθημερινή του ομιλία. Ο Grice επίσης εισήγαγε τη μελέτη του διαλόγου στη φιλοσοφία της γλώσσας. Ο ίδιος (Grice 1989:23) υποστηρίζει ότι η γλώσσα εξυπηρετεί και πολλούς άλλους σημαντικούς σκοπούς, εκτός από την επιστημονική έρευνα.

4.3.1 Αρχή της Συνεργασίας και Αξιώματα

Στο κεφάλαιο “Λογική και Διάλογος” (*Logic and Conversation*) ο Grice (1989:24-25) εισάγει το ρήμα *υπονοώ* (*implicate*), τα παράγωγα ουσιαστικά *υπονόημα* (*implicature*) και το λατινικό *implicatum* και εξηγεί ότι θα πρέπει να συνδεθεί η σημασία αυτού που λέγεται με αυτό που υπονοείται. Παρατηρεί επίσης, ότι σε μερικές περιπτώσεις η συμβατική σημασία των λέξεων προσδιορίζει αυτό που υπονοείται, παράλληλα με τη βοήθεια να κατανοηθεί αυτό που λέγεται.

Ο Grice (1989:26) εισήγαγε επίσης, μια υποομάδα μη συμβατικών υπονοημάτων τα οποία ονόμασε *συνομιλιακά υπονοήματα* (*conversational implicatures*) ως έχοντα σχέση με τα γενικά χαρακτηριστικά του συνεχούς λόγου και εξήγησε ότι ο διάλογος δεν αποτελείται από σειρά ασύνδετων σχολίων. Επίσης παρατήρησε ότι ο λόγος έως ένα βαθμό είναι οι προσπάθειες κάποιου είδους συνεργασίας και υποστήριξε ότι βασικό στοιχείο των ομιλητών “στο διάλογο” (*talk exchanges*), είναι να συνεισφέρουν στο λόγο τόσο όσο χρειάζεται, ανάλογα με την περίσταση και αυτό το ονόμασε Αρχή της Συνεργασίας (ΑΣ). Στη θεωρία του ο Grice ανέπτυξε επίσης τέσσερα “επί μέρους αξιώματα” (*submaxims*) τα οποία συναποτελούν την ΑΣ. Τα αξιώματα είναι τα εξής:

1. **Ποσότητα** (Quantity): Η συνεισφορά σου να περιέχει τόσες πληροφορίες όσες

απαιτούνται και όχι περισσότερες.

2. **Ποιότητα** (Quality): Η συνεισφορά σου να μην είναι ψευδής ή χωρίς αποδεικτικά στοιχεία.

3. **Συνάφεια** (Relevance): Η συνεισφορά σου να έχει συνάφεια.

4. **Τρόπος** (Manner): Η συνεισφορά σου να είναι σύντομη και οργανωμένη, όχι ασαφής ή με αμφισημία.

Ο Grice αναγνώρισε ότι μπορεί να υπάρχουν και άλλα αξιώματα, αλλά υποστήριξε τα τέσσερα αξιώματα και την ΑΣ (Arundale 2004:43) θεωρώντας ότι ο σκοπός του διαλόγου είναι “η μεγιστοποίηση αποτελεσματικής ανταλλαγής πληροφοριών”.

Υποστήριξε επίσης μέσω των αξιωμάτων του, ότι ο διάλογος είναι λογική συμπεριφορά και η τήρηση της ΑΣ είναι αυτό που επιτάσσει η λογική πρακτική.

Παρατήρησε (Arundale 2004:43) ότι η ΑΣ και τα αξιώματα είναι οι φυσιολογικές και προεπιλεγμένες υποθέσεις που σχετίζονται με την παραγωγή και ερμηνεία των εκφωνημάτων. Ο ομιλητής υποτίθεται ότι εφαρμόζει την ΑΣ και παράγει εκφωνήματα, η ερμηνεία των οποίων θα είναι επαρκώς πληροφοριακή, αληθής, σχετική και σαφής, καθώς επίσης ότι τα εκφωνήματα παράγονται και ερμηνεύονται σύμφωνα με τη ΑΣ (Arundale 2004:43).

Η ΑΣ του Grice, έδωσε τις κατευθύνσεις πώς θα πρέπει να διεξάγεται η συνομιλία μεταξύ των ομιλητών και τι θα πρέπει να ακολουθείται από τους συνομιλητές στο διάλογο. Επίσης πώς ερμηνεύονται τα εκφωνήματα, ποιές είναι οι προθέσεις και τι υπονοεί ο ομιλητής. Η συνομιλία δεν είναι μόνο ευγενής ανταλλαγή απόψεων, μπορεί να είναι και λογομαχία. Η λογομαχία παρατηρείται στη διαδικτυακή επικοινωνία με το τρολάρισμα ή με τις πιο επιθετικές μορφές του. Στις online ομάδες συζήτησης, έχει παρατηρηθεί να μην ακολουθούνται τα συνομιλιακά, αξιώματα, εφόσον ο στόχος του τρολ είναι να δημιουργήσει διάσπαση.

4.3.2 Παραβίαση Αξιωμάτων και Συνομιλιακά Υπονοήματα

Ο Grice ενδιαφέρθηκε να κατανοήσει τις συνθήκες κατά τις οποίες ο ομιλητής

εφαρμόζει την ΑΣ και τα αξιώματα, αλλά ενδιαφέρθηκε εξίσου και για τις περιπτώσεις που ο ομιλητής δεν τηρεί τα αξιώματα (Grice 1989:30) με διάφορους τρόπους:

- 1) Όταν παραβιάζει πλήρως ένα αξίωμα.
- 2) Όταν επιλέγει να μη συμμετέχει είτε στα αξιώματα, είτε στην ΑΣ. Ο ομιλητής δείχνει ή καθιστά σαφές ότι είναι απρόθυμος να συνεργαστεί.
- 3) Εκπληρώνει κάποιο αξίωμα μόνο και μόνο για να συγκρουστεί με κάποιο άλλο.
- 4) Χλευάζει ένα αξίωμα, όταν εμφανώς έχει αποτύχει να κατευθύνει τον ακροατή σε συμπέρασμα.

Επομένως *συνομιλιακό υπονόημα* είναι ο τεχνικός όρος που έδωσε ο Grice, σχετικά με το συμπέρασμα που συνάγεται από τη σημασία των λεγομένων του ομιλητή, ο οποίος απέτυχε να εκπληρώσει ένα ή περισσότερα αξιώματα και εν συνεχεία από την εντύπωση που σχημάτισε ο ακροατής, σχετικά με τα λεγόμενα του ομιλητή (Arundale 2004:43-44).

Στο τρολάρισμα παρατηρείται κυρίως η παραβίαση των συνομιλιακών αξιωμάτων ως εξής:

Η παραβίαση του αξιώματος της ποσότητας ταυτίζεται με τη στρατηγική της παρέκβασης από το θέμα, εφόσον δεν δίνονται όσες πληροφορίες απαιτούνται.

Η παραβίαση του αξιώματος της ποιότητας και του τρόπου ταυτίζεται με την στρατηγική να δίνονται επικίνδυνες συμβουλές και να τίθενται άτομα σε κίνδυνο, εφόσον η συνεισφορά μπορεί να είναι ψευδής και ασαφής. Η παραβίαση της ΑΣ ταυτίζεται με τη στρατηγική της εχθρικής διάθεσης με τάσεις αποξένωσης και με τη στρατηγική της επίθεσης με προσβολές, εφόσον ο ομιλητής είναι απρόθυμος να συνεργαστεί και επιτίθεται χωρίς να έχει προκληθεί.

Ο Grice ανέπτυξε επίσης και άλλα αξιώματα όπως “Μην επιβάλλεις”, “Δίνε επιλογές”, “Να είσαι ευγενής”, “Να είσαι φιλικός”. Μεγάλη απήχηση είχε όμως η

θεωρία της ευγένειας των Brown & Levinson η οποία θα εξεταστεί στη συνέχεια (Arundale 2004:46).

4.4 Θεωρία του Goffman

Πριν εξεταστεί η θεωρία της ευγένειας κρίνεται βασικό να εξεταστεί η θεωρία του Goffman (1955, 1967) στην οποία ανέπτυξε την επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο και εισήγαγε την έννοια “πρόσωπο” (face), που σημαίνει την εντύπωση που έχουν οι άλλοι για την εικόνα του εαυτού μας. Στην καθομιλουμένη η λέξη “πρόσωπο” μπορεί να έχει διαφορετικές σημασίες, όπως στην έκφραση “επίθεση κατά πρόσωπο” που χρησιμοποιείται μεταφορικά και που αναφέρεται σε άτομο και στην προσβολή που έχει υποστεί. Η “επίθεση κατά πρόσωπο” είναι πράξη αγένειας και επιθετικότητας, χαρακτηριστικά που συνδέονται με το τρολάρισμα.

Ο Goffman (1967:5-6) ήταν ο πρώτος που εισήγαγε τον όρο “πρόσωπο” (face), εφόσον παρατήρησε ότι ο κάθε άνθρωπος επικοινωνεί με τους ανθρώπους, είτε πρόσωπο με πρόσωπο, είτε μέσω κάποιου ηλεκτρονικού μέσου. Στην επικοινωνία του, το άτομο, χρησιμοποιεί λεκτικές και μη πράξεις, μέσω των οποίων εκφράζει τις απόψεις του και εν συνεχεία την εκτίμησή του για τους συμμετέχοντες, καθώς και για τον εαυτό του. Εάν περιμένει την απάντηση των συνομιλητών του, θα πρέπει να λάβει υπόψη του την εντύπωση που έχουν σχηματίσει οι άλλοι για το άτομό του. Ο όρος “πρόσωπο” (face), πρέπει να ορισθεί ως η θετική εκτίμηση που διεκδικεί το άτομο από τους άλλους κατά τη διάρκεια μιας επαφής. Το πρόσωπο είναι η εικόνα του ατόμου και η κοινωνική αποδοχή του καθώς και η άμεση συναισθηματική ανταπόκριση που μπορεί να έχει από μια επαφή. Το πρόσωπο μπορεί να είναι επίσης η ανταλλαγή πληροφοριών αναλόγως με τις ανάγκες του κάθε ατόμου.

Στη διαδικτυακή επικοινωνία, ένας ομιλητής ανάλογα με την ομάδα στην οποία απευθύνεται και η ανταπόκριση ή μη που έχει από την ομάδα, μπορεί αναλόγως να χαρακτηριστεί εάν είναι τρολ ή όχι.

Εάν θεωρεί δεδομένη την εικόνα του, πιθανόν να μην τον ενδιαφέρει η αποδοχή από τους άλλους, εάν όμως η εικόνα του είναι καλλίτερη από ότι περίμενε τότε θα “αισθανθεί καλά”, εάν συμβεί το αντίθετο θα “αισθανθεί άσχημα”. Γενικά η συναισθηματική εξάρτηση του ατόμου σε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο καθώς και οι επιπλέον πληροφορίες που δίνει για το άτομό του, είναι ο λόγος που αισθάνεται ότι η επαφή με τους άλλους είναι δέσμευση. Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί πάλι, ότι τα άτομα γενικά επενδύουν συναισθηματικά στο διαδίκτυο. Το πρόσωπο του ατόμου και αυτό των άλλων είναι δομές της ίδιας τάξης, είναι οι κανόνες της ομάδας και ο ορισμός της κατάστασης η οποία προσδιορίζει πόσο συναισθηματικό μπορεί να έχει κάποιος για το πρόσωπο του και τα πρόσωπα των ατόμων που εμπλέκονται.

Όταν κάποιος έχει δώσει λάθος εντύπωση, μπορεί να αισθανθεί ότι έχει ντροπιαστεί και ότι είναι κατώτερος, με τη σκέψη ότι η υπόληψή του θα υποστεί πλήγμα. Επίσης μπορεί να αισθάνεται άσχημα, ίσως επειδή είχε υπολογίσει στην υποστήριξη των συμμετεχόντων στην εικόνα του εαυτού του, με την οποία έχει δεθεί συναισθηματικά και για την οποία αισθάνεται ότι τώρα απειλείται (Goffman 1967:8). Σε αυτή την περίπτωση μπορεί ένα άτομο να ισχυριστεί ότι έχει αντιληφθεί ότι γίνεται τρολάρισμα και να θεωρεί ότι απειλείται, ενώ στην πραγματικότητα αυτό να μην ισχύει.

Συνήθως, η διατήρηση του προσώπου είναι μια προϋπόθεση αλληλεπίδρασης, δεν είναι ο στόχος της. Συνήθεις στόχοι είναι να έχει κάποιος καλή εικόνα, να εκφράζει ελεύθερα τις πεποιθήσεις του, να υποτιμά τους άλλους ή να λύνει προβλήματα και να αναλαμβάνει καθήκοντα. Αυτοί είναι κάποιοι από τους στόχους που τυπικά ακολουθούνται για να διατηρήσει κάποιος το πρόσωπο (Goffman 1967:12).

Τα άτομα σε κάθε κοινωνικό κύκλο, πρέπει να έχουν κάποια γνώση για το πώς θα διαχειριστούν την εικόνα τους. Στην κοινωνική συμπεριφορά αυτό ονομάζεται “τακτ”, καλοί τρόποι (*savoir faire*), διπλωματία, ή κοινωνικές δεξιότητες και θα πρέπει να απασχολεί περισσότερο η αποτελεσματικότητα της διαχείρισης της εικόνας και όχι τόσο η συχνότητα που εφαρμόζεται (Goffman 1967:13).

Στη διαδικτυακή επικοινωνία, τα άτομα που συμμετέχουν σε ομάδες συζήτησης, θεωρητικά έχουν σαν στόχο την εποικοδομητική επικοινωνία, επομένως φροντίζουν να διαχειριστούν την εικόνα τους. Στην περίπτωση που το άτομο στην online επικοινωνία, δεν διαχειρίζεται είτε τη δική του εικόνα, είτε την εικόνα του συνομιλητή του και παραβιάζει του κανόνες της κοινωνικής συμπεριφοράς, επιδίδεται σε διάφορα είδη τρολαρίσματος.

Ο Goffman (1975:14), παρατηρεί επίσης ότι υπάρχουν τρία επίπεδα ευθύνης, που μπορεί να έχει ένα άτομο για την απειλή που οι πράξεις του προκάλεσαν. Πρώτον, μπορεί να φανεί ότι έδρασε αθώα, η προσβολή που προκάλεσε ήταν ακούσια, ενώ εάν είχε προβλέψει τις συνέπειες δεν θα το έκανε. Αυτές οι πράξεις ονομάζονται προσβολές στο πρόσωπο, απρέπειες (*faux pas*) ή “γκάφες” (*gaffes*)⁵¹. Δεύτερον, το άτομο που προσβάλει, μπορεί να το έχει κάνει από κακοήθεια, ώστε να προκαλέσει ύβρη. Τρίτον, υπάρχουν τυχαίες προσβολές που δεν ήταν προσχεδιασμένες.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να σημειωθεί ότι το τρολάρισμα ταυτίζεται με την αρνητική εικόνα του προσώπου και τις υποκατηγορίες της αγένειας, όπως τις κατέγραψε στην έρευνά της η Hardaker (2010:217).

Για να προστατευθεί, επομένως, κάποιος από ένα ενδεχόμενο πλήγμα που μπορεί να υποστεί (Goffman 1975:15,18), θα πρέπει να αποφεύγει τις επαφές με άτομα που ενδέχεται να φερθούν απειλητικά. Σε πολλές περιπτώσεις κάποια άτομα προσφέρονται να βοηθήσουν ώστε να λυθούν παρεξηγήσεις, ή να υποχωρήσουν

---

⁵¹ Η Hardaker (2010:218) αναφέρεται στη θεωρία του Goffman, στον προσδιορισμό της συμπεριφοράς στο τρολάρισμα.

ώστε να αποφευχθεί η ενδεχόμενη απειλή. Πολλές φορές τα άτομα αντιδρούν με περίεργο τρόπο, χωρίς να θέλουν να παραδεχθούν την πράξη τους, ή παραδέχονται την πράξη τους, αλλά όχι σαν γεγονός που εμπεριέχει απειλή, η μπορεί να κρύψουν τη δραστηριότητά τους, ώστε να μη δημιουργήσουν προβλήματα επειδή δεν είχαν αυτοσυγκράτηση.

Τέλος ο Goffman (1975:23) παρατηρεί ότι τα συναισθήματα είναι σημαντικός παράγων στους κύκλους απάντησης, όπως όταν εκφράζεται ψυχική οδύνη γι' αυτό που έχει συμβεί στην εικόνα κάποιου, ή θυμός γι' αυτό που έχει συμβεί στο ίδιο το άτομο.

4.5 Θεωρία της Ευγένειας Brown & Levinson⁵²

Οι Brown & Levinson ακολούθησαν τη θεωρία του Goffman (1955, 1967), σχετικά με την επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο και την έννοια "πρόσωπο" (face), εφόσον τίθενται ερωτήματα σχετικά με τα θεμέλια της κοινωνικής ζωής και της επικοινωνίας (B&L 1987:1). Ακολούθησαν επίσης τη θεωρία και αντίληψη του Grice (1989) περί υπονοήματος. Βασική προσέγγιση στη θεωρία της ευγένειας των B&L είναι ότι τα κοινωνικοποιημένα άτομα έχουν την ικανότητα να αιτιολογήσουν αφενός με στόχο και στρατηγική τον τρόπο που θα την επιτύχουν, αφετέρου με το πρόσωπο, ή τη δημόσια εικόνα τους στην επικοινωνία (Arundale 2004:47).

Οι B&L βασίστηκαν στο πλαίσιο του Grice και εμπνεύστηκαν την ευγένεια σύμφωνα με την οποία ο ακροατής θα πρέπει να εξηγήσει τα συνομιλιακά υπονοήματα του ομιλητή. Η θεωρία της ευγένειας περιγράφει την επανόρθωση των απειλητικών πράξεων στο πρόσωπο, που έχουν προκύψει από τις απειλητικές πράξεις του ομιλητή προς τον ακροατή (Arundale 2004:46-47).

---

⁵² Βλ. και Brown, P. & Levinson, S. (1987). *Politeness. Some universals in language usage*.

Με τη θεωρία τους οι B&L, υποστηρίζουν ότι ο ορθολογισμός και το πρόσωπο, είναι βασική αρχή και εφόσον οι συνομιλητές προβληματίζονται για την εντύπωση που έχουν οι άλλοι για το πρόσωπό τους, είναι υποχρέωσή τους να φροντίζουν και για το πρόσωπο των άλλων (Arundale 2004:47). Επίσης ότι το πρόσωπο έχει δύο όψεις την αρνητική και τη θετική, καθώς και ότι στην καθημερινή αλληλεπίδραση οι πράξεις μεταξύ των ανθρώπων, έχουν ορισθεί σαν “πράξεις απειλητικές στο πρόσωπο” (*face threatening acts*).

4.5.1 Γενικό Πλαίσιο

Στον πρόλογο του βιβλίου τους *Θεωρία της Ευγένειας*, οι B&L παραθέτουν απόσπασμα του Γάλλου φιλοσόφου Émile Durkheim (1915:299) σχετικά με την προσωπικότητα του ανθρώπου ως εξής: “Η ανθρώπινη προσωπικότητα είναι ιερή, κανείς δεν θα πρέπει να την παραβιάζει, ούτε να παραβεί τα όριά της, εφόσον το σημαντικότερο αγαθό είναι η επικοινωνία με τους ανθρώπους.”

Παρατηρούν ότι το πρόβλημα οποιασδήποτε κοινωνικής ομάδας, είναι να ελέγχει την επιθετικότητά της και ιδιαιτέρως σε ανταγωνιστικές σχέσεις με άλλες ομάδες.

Σε αυτό το πλαίσιο η ευγένεια, ο σεβασμός και το τακτ έχουν κοινωνιολογική σημασία, εκτός από τους καλούς τρόπους και την ετικέτα που επιβάλλονται, καθώς επίσης και την ευγένεια που επιβάλει το επίσημο διπλωματικό πρωτόκολλο. Η ευγένεια προϋποθέτει να έχει κάποιος τη δυνατότητα να αποτρέψει την επιθετικότητα και να καταστήσει ικανή την επικοινωνία, ακόμη και σε επιθετικά περιβάλλοντα (B&L 1987:1).

Επιθετικό περιβάλλον μπορεί να δημιουργηθεί στη διαδικτυακή επικοινωνία στις ομάδες συζήτησης, στις οποίες, εάν κάποιο άτομο έχει πρόθεση για τρολάρισμα, επιδιώκει την επιθετική συμπεριφορά, είτε για να διασπάσει την ομάδα, είτε για προσωπική του ευχαρίστηση.

Το θέμα της ευγένειας είναι βασικού ενδιαφέροντος στην κοινωνιογλωσσολογία, στην πραγματολογία, στην εφαρμοσμένη γλωσσολογία, στην κοινωνική ψυχολογία, και στην ανάλυση του λόγου. Όπως παρατηρεί η Harris (2001:452) η γλωσσολογική ευγένεια λόγω της πολυσχιδούς φύσης της και επειδή σχετίζεται με τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής, έχει ελκύσει το ενδιαφέρον αρκετών ερευνητών, των οποίων οι έρευνες είχαν μεγάλη απήχηση.

Η γλωσσολογική ευγένεια έχει ταυτιστεί με τη συμπεριφορά στο λόγο και με την ανησυχία του ατόμου στην εικόνα που δίνει στους συνομιλητές του, ή με τον προβληματισμό του να μη δημιουργήσει αντιπαλότητα.

Η ευγένεια κατά τους B&L (1987:2) εκφράζεται με τρεις στρατηγικές “τη θετική ευγένεια” (*positive politeness*) που είναι η έκφραση αλληλεγγύης, “την αρνητική σιωπή” (*negative politeness*) που είναι η έκφραση αυτοπεριορισμού και “την έμμεση ευγένεια” (*off-record*) που είναι η αποφυγή της αδιαμφισβήτητης επιβολής. Η χρήση αυτών των στρατηγικών, υπαγορεύεται από κοινωνικούς παράγοντες, από τη σχέση ομιλητή - ακροατή, καθώς και την πιθανή προσβολή, που μπορεί να προέλθει, από το περιεχόμενο του μηνύματος.

Η σχέση ομιλητή-ακροατή και πιο συγκεκριμένα στις ομάδες συζήτησης που κάποιο άτομο προκαλεί με τρολάρισμα, διαταράσσεται καθώς δεν φαίνεται να ακολουθούνται οι παραπάνω τρεις στρατηγικές.

Οι B&L βασίζουν τη θεωρία τους στη θεωρία των συνομιλιακών υπονοημάτων του Grice, υπογραμμίζοντας ότι η περαιτέρω ακαδημαϊκή έρευνα (Horn 1984) πρότεινε να συμπτυχθούν τα αξιώματα με τα επί μέρους αξιώματα, εν ολίγοις να διατηρηθούν το αξίωμα της Ποιότητας και της Ποσότητας και τα υπόλοιπα να συμπτυχθούν σε ένα διευρυμένο αξίωμα της Συνάφειας. Κατά το Horn η αρνητική σιωπή βασίζεται στα υπονοήματα της Συνάφειας (Μη λες περισσότερα από όσα χρειάζεται), ενώ η θετική ευγένεια βασίζεται στα υπονοήματα Ποιότητας,

Ποσότητας (Να λες όσα είναι απαραίτητα) (B&L 1987:4). Εξετάζοντας το φαινόμενο της τρολιάς είναι εμφανές ότι παραβιάζεται η αρνητική σιωπή, εφόσον δεν υπάρχει αυτοπεριορισμός καθώς επίσης ότι παραβιάζεται και το υπονόημα της συνάφειας, εφόσον διασπάται η συζήτηση.

Η δεύτερη συνεισφορά στη θεωρία τους, προέρχεται επίσης από τον Grice και έχει σχέση με την πρόθεση του ομιλητή που θα πρέπει να αναγνωρίσει ο αποδέκτης. Η πρόθεση είναι βασικός παράγων δεδομένου ότι οτιδήποτε γίνεται σχετίζεται με τις προθέσεις των εμπλεκομένων στη συνομιλία, καθώς και για να χαρακτηριστεί μια πράξη σαν τρολάρισμα, θα πρέπει να έχουν διερευνηθεί οι προθέσεις του ατόμου.

4.5.2 Πρόσωπο

Βασικό στοιχείο στη θεωρία τους είναι η αφηρημένη έννοια “πρόσωπο” (*face*) που υιοθετήθηκε από τη θεωρία του Goffman, όπως έχει ήδη αναφερθεί, και που σχετίζεται με την Αγγλική λαϊκή παράδοση, η οποία ταυτίζει το πρόσωπο με την αντίληψη να βρεθεί κάποιος σε δυσάρεστη θέση, να ταπεινωθεί, ή να “χάσει το πρόσωπο”. Επομένως, όπως φαίνεται είναι μια έννοια που παραπέμπει σε συναίσθημα.

Την έννοια πρόσωπο την συνδέουν με τις βασικές ανάγκες αφενός του ομιλητή και αφετέρου του ακροατή, οπότε έχουμε,

αρνητικό πρόσωπο (*negative face*) όταν η επιθυμία του ατόμου είναι να μην εμποδίζονται οι πράξεις του από τους άλλους,

θετικό πρόσωπο (*positive face*) όταν η επιθυμία του ατόμου είναι αποδεκτή από κάποιους άλλους, ή τουλάχιστον από τον κύκλο στον οποίο απευθύνεται και στον οποίο στοχεύει. Το ζητούμενο σχετικά με την προσωπικότητα κάποιου στην αλληλεπίδραση είναι τι αναμένει από τους άλλους συνομιλητές (B&L 1987:62).

Το **αρνητικό πρόσωπο** μπορεί να ταυτιστεί με την επιθυμία του τρολ και την πρακτική του, εφόσον μπορεί να παρέμβει και να προκαλέσει μια ομάδα συζήτησης

όποτε θέλει. **Το θετικό πρόσωπο** είναι η εικόνα ενός ομιλητή, ο οποίος επικοινωνεί με άλλα άτομα σε μια ομάδα συζήτησης, όπου όλοι έχουν κοινά ενδιαφέροντα.

4.5.3 Πράξεις Απειλητικές του Προσώπου

Μετά από τις παραπάνω θεωρήσεις σχετικά με την καθολικότητα του προσώπου, μερικά είδη πράξεων απειλούν το πρόσωπο και πιο συγκεκριμένα οι πράξεις που αντιτίθενται στις επιθυμίες του ακροατή και/ή του ομιλητή (B&L 1987:65).

Επομένως έχουμε απειλητικές πράξεις επιβολής στο πρόσωπο του άλλου ατόμου-όπως παρατηρείται στο τρολάρισμα. Μπορεί εντούτοις, να υπάρχουν απειλητικές πράξεις και στο πρόσωπο του ίδιου του ατόμου. Απειλή στο αρνητικό πρόσωπο σημαίνει περιορισμό της ελευθερίας, όπως θα μπορούσε να είναι να ζητήσει κάποιος μια χάρη, ενώ απειλή στην θετική εικόνα είναι ο περιορισμός της θετικής αποδοχής (Arundale 2004:47), η κριτική, η αντιπαράθεση ή ασυμφωνία. Ασυμφωνία, κριτική και αντιπαράθεση παρατηρείται στις ομάδες συζήτησης ακόμη και αν δεν υπάρχει πρόθεση για τρολάρισμα. Θα μπορούσε όμως η κριτική και η αντιπαράθεση να ταυτιστούν και με το τρολάρισμα.

4.5.4 Στρατηγικές για Πράξεις Απειλητικές του Προσώπου

Εφόσον υπάρχει ευαισθησία στο πρόσωπο, οποιοσδήποτε λογικός συνομιλητής θα προσπαθήσει να αποφύγει τις απειλητικές πράξεις στο πρόσωπο, ή θα εφαρμόσει κάποιες στρατηγικές ώστε να ελαχιστοποιήσει την απειλή. Οι στρατηγικές πραγματοποίησής της είναι: **Άμεση απειλητική πράξη** (*on record*)(B&L 1987:68-69,71)είναι η πρόθεση του ατόμου, η δέσμευσή του για πραγματοποίησή της και η αποδοχή της πρόθεσης από τους υπολοίπους. Εάν κάποιος επιλέξει αυτή τη στρατηγική μπορεί επίσης να ασκήσει πίεση στον ακροατή, ή να θεωρηθεί τίμιο άτομο και όχι εκμεταλλευτής. Η πίεση που μπορεί να ασκηθεί στον ακροατή είναι χαρακτηριστικό του τρολ. **Έμμεση απειλητική πράξη** (*off record*)(B&L 1987:69, 72, 211) είναι όταν το άτομο δεν έχει δείξει ότι θα υλοποιήσει κάποια από τις

προθέσεις του, οπότε δεν μπορεί να του αποδοθεί ότι έχει δεσμευθεί για την πραγματοποίησή της. Γλωσσολογικά η έμμεση απειλητική πράξη περιλαμβάνει μεταφορικές έννοιες, ειρωνεία, ρητορικά ερωτήματα και όλων των ειδών τους υπαινιγμούς, που επιθυμεί να μεταφέρει ο ομιλητής με το μήνυμά του σε πλάγιο λόγο. Όταν αυτό δεν γίνεται ευθέως, σημαίνει ότι η σημασία του μηνύματος είναι διαπραγματεύσιμη. Εάν κάποιος επιλέξει αυτή τη στρατηγική, μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει τακτ, οπότε δεν θα διακινδυνεύσει να θεωρηθεί εκμεταλλευτής. Επίσης το άτομο που επιλέγει αυτή την πράξη, αφήνει περιθώρια στην ερμηνεία της πράξης του και δείχνει ότι θέλει να αποφύγει την ευθύνη, όπως πολλές φορές συμβαίνει και με τα τρολ.

Όταν μία πράξη γίνεται **με απότομο τρόπο** (*baldly*) (B&L 1987:69) χωρίς προσπάθεια για **επανόρθωση** (*without redress*), είναι σαφές ότι γίνεται με τον πιο άμεσο και αναμφισβήτητο δυνατό τρόπο. Συνήθως μια τέτοια πράξη γίνεται μόνο όταν ο ομιλητής δεν φοβάται ότι θα έχει συνέπειες η πράξη του από τον ακροατή. Η ανωνυμία και η απόσταση στη διαδικτυακή επικοινωνία, οδηγεί το τρολ να προχωρήσει σε απειλητική πράξη για το πρόσωπο, με απότομο τρόπο.

Όταν γίνεται αναφορά σε **επανορθωτική πράξη** (*redressive action*), σημαίνει ότι ο ακροατής προσπαθεί να αποκαταστήσει το πλήγμα στο πρόσωπό του (B&L 1987:69).

Η θετική ευγένεια (*positive politeness*) (B&L 1987:70,101,103), σχετίζεται με το θετικό πρόσωπο του ακροατή, τη θετική εικόνα που έχει για το άτομό του. Αυτό σημαίνει αφενός, ότι εκτιμώνται οι επιθυμίες του άλλου ατόμου και αφετέρου οι επιθυμίες ομιλητή και του ακροατή ταυτίζονται. Επομένως ελαχιστοποιείται η πιθανότητα να υπάρξει απειλητική πράξη για το πρόσωπο. Όταν κάποιος επιλέγει την άμεση στρατηγική της θετικής ευγένειας, σημαίνει ότι ο ομιλητής και ο ακροατής θεωρούν ότι ανήκουν στην ίδια κατηγορία, όπως συμβαίνει στις ομάδες συζήτησης όπου οι ομιλητές έχουν κοινά ενδιαφέροντα. Γλωσσολογικά η θετική ευγένεια ταυτίζεται με τον οικείο τρόπο ομιλίας. Τα εκφωνήματα της θετικής

ευγένειας χρησιμοποιούνται σαν προέκταση της οικειότητας, ακόμη και σε κύκλους ατόμων που έχουν κοινές επιθυμίες, προς όφελος της αλληλεπίδρασης.

Η αρνητική σιωπή (*negative politeness*) (B&L1987:70, 129), σχετίζεται με τη μερική επανόρθωση στο αρνητικό πρόσωπο του ακροατή, στην επιθυμία του να διατηρήσει την αποφασιστικότητά του. Εν ολίγοις η στρατηγική της αρνητικής σιωπής είναι η αναγνώριση των επιθυμιών του ακροατή, από τον ομιλητή, επομένως δίνεται μια ελευθερία δράσης στον ακροατή. Είναι το βασικό στοιχείο της έκφρασης του σεβασμού, όπως ο οικείος τρόπο ομιλίας είναι το βασικό στοιχείο στη θετική ευγένεια. Όταν κάποιος επιλέγει την άμεση στρατηγική της αρνητικής σιωπής, ο ομιλητής μπορεί να αποδώσει σεβασμό στον ακροατή σε ανταπόδοση για την απειλητική πράξη για το πρόσωπό του (ακροατή). Γλωσσολογικά η αρνητική σιωπή, πραγματοποιείται μέσω του έμμεσου τρόπου ομιλίας, με υπεκφυγές στην προσλεκτική ισχύ, με τον ευγενικό πεσιμισμό.

4.5.5 Έμμεση Απειλητική Πράξη και Συνομιλιακά Υπονοήματα

Εάν ένας ομιλητής (B&L 1987:213) θέλει να προχωρήσει σε πράξη απειλητική του προσώπου και επιλέγει τον έμμεσο τρόπο, πρέπει να χρησιμοποιήσει υπαινιγμούς οι οποίοι ερμηνεύονται σωστά από τον ακροατή. Για να το πραγματοποιήσει, αυτό θα πρέπει να γίνει μέσω συνομιλιακών υπονοημάτων, παραβιάζοντας κατά κάποιο τρόπο τα αξιώματα του Grice. Εν ολίγοις, θα πρέπει να γίνει κατανοητή η παραβίαση των αξιωμάτων από τον ακροατή, σχετίζοντας την παραβίαση με τα συμφραζόμενα. Οι στρατηγικές που πρέπει να χρησιμοποιούνται είναι:

- *Μέσω υπαινιγμού*
Εδώ παρατηρείται η παραβίαση του Αξιώματος της Συνάφειας.
- *Μέσω συσχέτισης στοιχείων*
Συσχέτιση στοιχείων των αιτημάτων σε πλάγιο λόγο.
- *Μέσω υπόθεσης*

Η πρόθεση του ομιλητή σχετίζεται διαφορετικά με το Αξίωμα της Συνάφειας. Ένα εκφώνημα μπορεί να είναι σχετικό στο περικείμενο και ταυτοχρόνως να παραβιάζει το Αξίωμα της Συνάφειας, όσον αφορά τι θα υποθέσει ο ακροατής.

- *Μέσω υποβιβασμού, μέσω υπερβολής/μεγιστοποίησης, μέσω ταυτολογίας*
Και στις τρεις στρατηγικές παραβιάζεται το Αξίωμα της Ποσότητας με διαφορετικό τρόπο στην κάθε μία.
- *Μέσω αντιφάσεων, με ειρωνείες, με μεταφορικές έννοιες, με ρητορικές ερωτήσεις*
Και στις τέσσερις στρατηγικές παραβιάζεται το Αξίωμα της Ποιότητας.
- *Μέσω ασάφειας, μέσω αμφισημίας*
Παραβιάζεται το Αξίωμα του Τρόπου.
- *Μέσω αοριστολογίας*
- *Μετατόπιση του ακροατή*
Δεν είναι σαφής ο στόχος της απειλητικής πράξης για το πρόσωπο, ή μπορεί η πράξη να απευθύνεται σε άτομο που δεν θα αισθανθεί ότι απειλείται.
- *Με ελλειπτικές προτάσεις*
Παραβιάζονται το Αξίωμα της Ποσότητας και το Αξίωμα του Τρόπου.

Οι έμμεσες απειλητικές πράξεις που εκδηλώνονται με τις στρατηγικές που έχουν ήδη περιγραφεί, ταυτίζονται με τις στρατηγικές του τρολαρίσματος όπως τις εντόπισε η Hardaker, κατά τις οποίες παραβιάζονται διάφορα αξιώματα.

4.5.6 Εξουσία, Απόσταση, Βαθμός Επιβολής

Το επίπεδο ευγένειας του ομιλητή προς τον ακροατή και οι απειλητικές πράξεις για το πρόσωπο εξαρτώνται και από τους παράγοντες, **Εξουσία (Power)**, **Απόσταση (Distance)**, **Βαθμός Επιβολής (Rank of Imposition)**.

Εξουσία, είναι η εξουσία του ακροατή προς τον ομιλητή. Εάν η έννοια εξουσία δεν αποδίδεται σε άτομο, μπορεί να αποδίδεται σε κοινωνικό ρόλο.

Απόσταση, είναι η κοινωνική απόσταση μεταξύ ομιλητή και ακροατή.

Βαθμός επιβολής, είναι η αξιολόγηση των συνθηκών της επιβολής της απειλητικής πράξης για το πρόσωπο (B&L 1987:15,79).

Θα μπορούσε κάποιος να συνδέσει τους παραπάνω παράγοντες με το τρολ και τον τρόπο που ενεργεί, εφόσον ο ομιλητής εξουσιάζει κατά κάποιο τρόπο τον ακροατή σε συνδυασμό με την απόσταση που του προσφέρει η διαδικτυακή επικοινωνία. Ο βαθμός επιβολής μπορεί να συνδεθεί με τα διάφορα είδη τρολαρίσματος (ανταλλαγή ύβρεων, παρενόχληση χαρακτήρων, εκφοβισμό κλπ) εφόσον δεν εκδηλώνονται όλα με τον ίδιο βαθμό επιθετικότητας.

Οι B&L διευκρινίζουν επίσης ότι οι παραπάνω κατηγορίες είναι σύνθετες έννοιες και επηρεάζονται από πολιτισμικούς παράγοντες, παραθέτουν επίσης τον προβληματισμό άλλων ερευνητών (Rosaldo 1982:230) κατά πόσον οι παραπάνω αναφερθέντες παράγοντες, καλύπτουν την πολυπλοκότητα του πολιτισμικού φάσματος στις διάφορες κοινωνίες.

4.5.7 Συμπεράσματα

Οι B&L με το έργο τους, παρέχουν πολλές εξηγήσεις και παρατηρήσεις που προέκυψαν από τις γλωσσολογικές λεπτομέρειες της καθημερινής αλληλεπίδρασης. Το έργο τους είχε τη μεγαλύτερη απήχηση και αποδοχή σχετικά με την ευγένεια ως προς τη χρήση της γλώσσας (Arundale 2004:49). Παρά τις κριτικές που δέχθηκε η θεωρία τους, η εφαρμογή της υπήρξε περισσότερο παραγωγική όσον αφορά τις εξηγήσεις τους, μέσω των κοινωνικών επιστημών σχετικά με την ευγένεια στη γλώσσα. Η θεωρία τους μνημονεύεται σε έρευνες της κοινωνιολογίας, της γλώσσας, της ψυχολογίας, και των σπουδών περί επικοινωνίας. Ακόμη και τα έντυπα, *Pragmatics* και *Journal of Pragmatics*, που αφιερώνουν άρθρα στην ευγένεια και το πρόσωπο, έχουν συνεχείς αναφορές στη θεωρία των B&L. Εν τούτοις και η ίδια η Penelope Brown, παραδέχεται ότι η θεωρία της ευγένειας πρέπει να τύχει περαιτέρω επεξεργασίας, ώστε να προωθήσει τη συνεχεία της ενίσχυσης της ευγένειας, με τη διατήρηση της έννοιας του προσώπου ως προς την αγένεια που

μπορεί να δέχεται. Θα πρέπει επίσης, να συμπεριληφθούν τόσο ο κοινωνικός όσο και ο προσωπικός ψυχολογικός παράγων (Arundale 2004:49).

Η γλωσσολογική έννοια της ευγένειας και η έννοια του προσώπου δεν ακολουθούνται από τους τρολ, εφόσον επιδεικνύουν αγενή συμπεριφορά και έλλειψη σεβασμού προς το συνομιλητή.

Όσον αφορά την αλληλεπίδραση, στην επανέκδοση του βιβλίου τους (1987:48) οι B&L εκφράζουν τους προβληματισμούς τους ως εξής:

“Η κοινωνική αλληλεπίδραση είναι εντυπωσιακή λόγω των ιδιοτήτων της, που διαπερνά τα χαρακτηριστικά των ατόμων που από κοινού τη δημιουργούν. Τα τρέχοντα θεωρητικά μοντέλα δεν είναι αρκετά καλά εφοδιασμένα, ώστε να αντιμετωπίσουν τα αναδυόμενα χαρακτηριστικά της. Αυτοί που εργάζονται στην τεχνητή ευφυΐα, εντόπισαν τη σύγκρουση μεταξύ “γνωστικισμού” και “επικοινωνίας” και η δική μας έρευνα φαίνεται ότι πάσχει από “γνωστικισμό”. Η αλληλεπίδραση παραμένει ως βασική προτεραιότητα της έρευνας, ιδιαιτέρως από τις περιοχές που θα αναδυθούν βελτιωμένες έννοιες περί ευγένειας.”

Κεφάλαιο 5

Ο Λόγος στην Επικοινωνία

Μελέτες T. van Dijk

Οι χρήστες της γλώσσας χρησιμοποιούν το λόγο είτε γραπτό είτε προφορικό, όχι μόνο σαν ομιλητές ή συγγραφείς, αλλά και σαν μέλη διαφόρων κοινωνικών κατηγοριών.

5.1 Λόγος και Γλώσσα

Κατά τον van Dijk (1997:2-3) εφόσον αναφέρεται κάποιος σε αλληλεπίδραση μεταξύ ομιλητών, οι χρήστες της γλώσσας στο λόγο τους, επιτελούν κοινωνικές πράξεις (*social acts*) και συμμετέχουν σε κοινωνική αλληλεπίδραση, δηλαδή σε συζητήσεις και σε διάφορες μορφές διαλόγου. Αυτή η αλληλεπίδραση είναι ενσωματωμένη σε διάφορα κοινωνικά πλαίσια, όπως είναι οι online ομάδες συζήτησης. Το ότι το ενδιαφέρον περιστρέφεται στο λόγο σαν κοινωνική πράξη, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει ενδιαφέρον για τη δομή του. Η ανάλυση του λόγου, εστιάζει επίσης στη σειρά και την οργάνωση. Η εκτενής χρήση της γλώσσας δεν είναι μόνο σειρά λέξεων και προτάσεων, αλλά και σειρά από σχετικές πράξεις.

5.2 Ομιλία και Κείμενο

Η πρακτική φύση του λόγου είναι η ομιλία. Η γραφή και το διάβασμα είναι επίσης μορφές κοινωνικής πράξης. Η διαφορά είναι ότι η ομιλία (εκτός αν είναι μέσω τηλεφώνου) γίνεται πρόσωπο με πρόσωπο. Ενώ γενικά ο γραπτός λόγος είναι ελεγχόμενος, ο γραπτός λόγος σε σημειώσεις, σε γράμματα ή στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, είναι πιο αυθόρμητος και μοιάζει με τον προφορικό (van Dijk 1997:4). Ο γραπτός λόγος στην online επικοινωνία είναι αυθόρμητος όπως ο προφορικός και δεν τηρεί τους κανόνες του γραπτού. Επίσης, το γεγονός ότι αυτού του είδους η επικοινωνία δεν γίνεται πρόσωπο με πρόσωπο, είναι υπέρ του τρολ εφόσον του δίνει την αίσθηση να αντιδράσει με ελευθερία.

5.3 Στρατηγικές Ανάλυσης Λόγου

Η ανάλυση λόγου δεν είναι μόνο η μελέτη της μορφής, της σημασίας και της νοητικής διαδικασίας, αλλά και πιο σύνθετες δομές στην κοινωνική αλληλεπίδραση. Στην ομιλία υπάρχει η άμεση αντίδραση του ενός ομιλητή προς τον άλλο, όπως γίνεται στις ομάδες συζήτησης. Υπάρχει η τάση να ορίζονται ως *πράξεις (acts)*, (van Dijk 1997:8) μόνο αυτές οι πράξεις που η ερμηνεία τους παραπέμπει σε *πρόθεση*. Πολλές πράξεις γίνονται με πρόθεση να προκαλέσουν κάτι άλλο, οπότε αυτές οι πράξεις έχουν στόχο να δείξουν ότι το άτομο που τις διέπραξε είχε κάποιο σκοπό. Με το λόγο είτε γραπτό είτε προφορικό, επιτυγχάνεται κάτι είτε από πρόθεση είτε με κάποιο σκοπό. Στο τρολάρισμα το άτομο έχει πρόθεση την πρόκληση και σκοπό να δημιουργήσει διάσπαση της ομάδας και να προκαλέσει σύγκρουση. Αυτές οι πράξεις ονομάζονται *επικοινωνιακές πράξεις (communicative acts)* και μας αποδίδονται από τους άλλους, που έχουν ερμηνεύσει αυτή τη δραστηριότητα (van Dijk 1997:8).

Οι άνθρωποι επιτυγχάνουν πολλά χρησιμοποιώντας τη γλώσσα, είτε στο γραπτό

είτε στον προφορικό λόγο, αλλά δεν είναι τόσο σαφές εάν αυτά που επιτυγχάνουν γίνονται από πρόθεσή τους ή χωρίς να το επιδιώξουν. Οι προσβολές, λόγου χάριν, είναι επικοινωνιακές πράξεις, τουλάχιστον για το άτομο που θα ακούσει αυτό που ονομάζεται προσβολή. Εάν το άτομο υποθέσει ότι υπήρχε πρόθεση να προσβληθεί (van Dijk 1997:8) αυτό μπορεί να οδηγήσει σε διαμάχη. Η ανάλυση μιας τέτοιας πράξης, εξαρτάται από την οπτική γωνία που εξετάζεται, δηλαδή του ομιλητή ή του ακροατή. Για τον ομιλητή έχει σημασία η επίγνωση, η συνειδητοποίηση και ο σκοπός που συνδέονται με την αυθεντική ενέργεια. Για τον ακροατή έχει σημασία αυτό που έχει ακούσει ή έχει ερμηνεύσει ως ενέργεια από πρόθεση (van Dijk 1997:9). Είναι περίπου το ίδιο, όπως οι χρήστες της γλώσσας αποδίδουν σημασίες στο λόγο, κατά τον ίδιο τρόπο αποδίδουν προθέσεις στους άλλους ανθρώπους. Αυτό μπορεί να συμβεί στις περιπτώσεις, που κάποιο άτομο ερμηνεύει λάθος τις προθέσεις ενός ατόμου και πιστεύει ότι γίνεται τρολάρισμα.

Οι περισσότερες αναλύσεις κοινωνικού λόγου εστιάζουν λιγότερο στον ομιλητή και ακόμη λιγότερο στις προθέσεις του, εν ολίγοις πώς ακούγονται, ερμηνεύονται ή συνάγονται οι πράξεις τους (van Dijk 1997:9).

Ο λόγος παράγεται, γίνεται κατανοητός και αναλύεται σε σχέση με τα συμφραζόμενα. Επομένως η ανάλυση του κοινωνικού λόγου προσδιορίζει το κείμενο και την ομιλία χωροθετικά. Οι συνομιλούντες αποτελούν βασικό στοιχείο των συμφραζομένων. Το ίδιο και κάποιες από τις πράξεις τους, όπως το να είναι ομιλητές ή ακροατές (van Dijk 1997:11). Αναλόγως επομένως από το περιεχόμενο της ομάδας συζήτησης και από τα συμφραζόμενα στο λόγο, μπορεί μια πράξη να χαρακτηριστεί τρολάρισμα.

Ένας σημαντικός παράγων που οργανώνει τις σχέσεις μεταξύ λόγου και κοινωνίας είναι η κοινωνική εξουσία. Εξουσία σημαίνει έλεγχος. Η μια ομάδα εξουσιάζει κάποια άλλη, εάν έχει τη δυνατότητα να την ελέγχει. Αυτό μπορεί να εντοπιστεί στις ομάδες συζήτησης που υπάρχουν “υπο-ομάδες” και κάποιες με το λόγο τους

μπορεί να εξουσιάζουν κάποιες άλλες. Με το τρολάρισμα κάποιες ομάδες εξουσιάζουν τα μέλη των άλλων ομάδων. Μια πλευρά της εξουσίας είναι η δύναμη, αλλά στην κοινωνία η εξουσία είναι κυρίως πνευματική, δεν εξουσιάζονται τα σώματα των ανθρώπων, εξουσιάζεται το μυαλό τους. Επομένως οι ισχυρές ομάδες μπορούν να κατευθύνουν τις άλλες ομάδες, απλώς με το λόγο, μέσω διαταγών, εντολών ή παρεμφερών γλωσσικών πράξεων, όπως γίνεται στη διαδικτυακή επικοινωνία και ιδίως στα διαδικτυακά παιχνίδια.

Το θέμα του ελέγχου του μυαλού των ανθρώπων, ώστε να ενεργούν όπως του υπαγορεύεται, γίνεται μέσω του κειμένου και της ομιλίας. Αντί να δίνονται διαταγές, χρησιμοποιείται η πειθώ. Επομένως οι γονείς, ή οι προϊστάμενοι απλώς θα προτείνουν κάτι και αυτό θα πρέπει να πραγματοποιηθεί, ώστε να αποφευχθούν οι αρνητικές συνέπειες. Θα πρέπει, εντούτοις να δοθεί έμφαση στο ότι ο έλεγχος δεν είναι απόλυτος, οι άνθρωποι ενημερώνονται, διαμορφώνουν τη δική τους άποψη και μπορούν να αγνοούν το λόγο του ισχυρού σε πολλές περιπτώσεις (van Dijk 1996:16,17,18), όπως και στην περίπτωση που τα άτομα δεν ανταποκρίνονται στο τρολάρισμα, εφόσον δεν πείθονται.

Ο λόγος προσδιορίζει επίσης, τη σχέση με την κοινωνία. Το ότι το κείμενο και η ομιλία είναι κοινωνικό και πολιτισμικό είδος, θεωρείται τετριμμένη ιδέα. Το ότι ο λόγος έχει σχέση με τα συμφραζόμενα θεωρείται δεδομένο. Είναι σημαντικό να συνδεθεί το κοινωνικό με το ατομικό, επειδή οι χρήστες της γλώσσας μιλούν και καταλαβαίνουν και σαν ομάδες και σαν άτομα. Ο λόγος έχει βασικό συστατικό την κοινωνική αλληλεπίδραση και την κοινωνία, δηλαδή αυτό που αποδίδεται κοινωνικά και που είναι κοινό (van Dijk 1996:35). Εάν ο λόγος είναι δραστηριότητα θα πρέπει να εξηγηθούν με λεπτομέρεια οι συνθήκες, τα είδη, τα επίπεδα ή ο σκοπός της. Το ότι τα συμφραζόμενα προσδιορίζουν τη δομή του κειμένου και της ομιλίας και αντίστροφα, μπορεί να θεωρείται ασήμαντο. Εντούτοις, αρχίζει να γίνεται κατανοητό ότι η δομή των συμφραζομένων επηρεάζει το λόγο, όπως στο τρολάρισμα, εφόσον αυτά το προσδιορίζουν και βάσει αυτών αναγνωρίζεται.

Τίποτα δεν είναι λιγότερο κατανοητό, από την αντίληψη περί εξουσίας σε μια σημαντική συζήτηση, η οποία έχει σαν θέμα το ρόλο που παίζει ο λόγος, στην αναπαραγωγή της κοινωνικής ανισότητας. Και εδώ θα μπορούσε κάποιος να το συνδυάσει με την ανισότητα στο τρολάρισμα, που κάποιο άτομο παραβιάζει την ελευθερία της έκφρασης των συνομιλητών. Ο van Dijk (1996:35) καταλήγει ότι θα πρέπει να αναλυθεί περαιτέρω τι είναι εξουσία, πως θεσπίζεται, πως εκφράζεται και πως αναπαράγεται στο κείμενο και την ομιλία.

Κεφάλαιο 6

Επίλογος

Ο σκοπός αυτής της μεταπτυχιακής διατριβής ήταν να διερευνηθεί το φαινόμενο της τρολιάς λόγω της αυξανόμενης επικοινωνίας με ηλεκτρονικά μέσα. Αντλήθηκε υλικό από το διαδίκτυο, με άρθρα της επιστημονικής κοινότητας σχετικά με το φαινόμενο.

Το θέμα προσεγγίστηκε πραγματολογικά από τις έρευνες της Claire Hardaker σχετικά με τη συμπεριφορά των ατόμων στο λόγο, από τις προθέσεις τους και από την αγένεια που παρατηρείται, λόγω της ανωνυμίας και της απόστασης που παρέχει η επικοινωνία στο διαδίκτυο.

Διαπιστώθηκε ότι το τρολάρισμα είναι ένα πολύ σύνθετο θέμα. Από τους διάφορους ορισμούς που δίνονται από την ακαδημαϊκή κοινότητα, φάνηκε ότι ο στόχος του τρολ είναι να διαταράξει την online επικοινωνία και να προκαλέσει αντιδράσεις για προσωπική ευχαρίστηση ή για να στρέψει την προσοχή της κοινότητας στο άτομό του. Εντούτοις η Claire Hardaker παρατηρεί ότι χρειάζεται περισσότερη έρευνα σχετικά με τη γλωσσολογική χειραγώγηση, την εξαπάτηση και τη συμπεριφορά στο τρολάρισμα, στον κυβερνοεκφοβισμό (*cyberbullying*) και την ηλεκτρονική φάρσα (*e-hoaxing*).

Θεωρήθηκε απαραίτητο να γίνει εκτενής αναφορά στις θεωρίες της Πραγματολογίας ώστε να συνδεθεί το φαινόμενο της τρολιάς με την εικόνα που

δίνει το κάθε άτομο για τον εαυτό του. Τις αρχές που πρέπει να ακολουθήσει ώστε να επιτύχει την επικοινωνία, καθώς και την ευγένεια στο λόγο και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται στην επικοινωνία.

Εν τούτοις και η ίδια η Penelope Brown, διαπιστώνει ότι η θεωρία της ευγένειας πρέπει να προχωρήσει, ώστε να προωθηθεί το θέμα της επικοινωνίας και τα επιλυθούν τα προβλήματα που προκύπτουν.

Εξετάστηκε επίσης ο λόγος και διαπιστώθηκε ότι είναι βασικό συστατικό στην αλληλεπίδραση των ατόμων στην κοινωνία, που όμως λόγω της επιθυμίας της επικοινωνίας, μπορεί να χρησιμοποιηθεί αρνητικά με σκοπό την επιβολή εξουσίας. Διαπιστώθηκε επίσης, ότι βασικός παράγων που προσδιορίζει τη δομή του κειμένου είναι τα συμφραζόμενα τα οποία επηρεάζουν τη δομή του λόγου, όπως επίσης και τον εντοπισμό του τρολαρίσματος.

6.1 Συμπεράσματα

Από την έρευνα παρατηρήθηκε ότι η τρολιά δεν έχει έναν ακριβή ορισμό εφόσον και έχει διαφορετική σημασία για διαφορετικούς ανθρώπους. Όλοι οι ορισμοί συμφωνούν όμως, ότι στόχος του τρολ είναι να δημοσιεύσει προκλητικά σχόλια ώστε να δημιουργηθεί σύγκρουση μεταξύ των συμμετεχόντων σε μια ομάδα συζητήσεων.

Καθημερινά χρησιμοποιείται στα ΜΜΕ η λέξη “τρολάρω”, για να περιγράψει σχεδόν πάντα τη λεκτική αντίδραση, ή την αντιδραστική συμπεριφορά σε κάτι που έχει λεχθεί, ή τη “φιλική” πρόκληση του ενός προς τον άλλον. Ο χαρακτηρισμός που δίνουν οι δημοσιογράφοι στο φαινόμενο, δεν ανταποκρίνεται στον ακαδημαϊκό ορισμό, ούτε στον ορισμό που δίνει το διαδίκτυο. Είναι όμως μια λέξη της καθομιλουμένης που εξαπλώνεται ταχύτατα και χρησιμοποιείται για να εκφράσει τις διάφορες αρνητικές συμπεριφορές στη διαδικτυακή επικοινωνία.

Το τρολάρισμα μπορεί να έχει ένα εύρος από άσκοπη λεκτική περιπλάνηση, έως επιθετικά σχόλια, για τα άτομα που δεν γνωρίζουν και επιθυμούν απλώς να έχουν επικοινωνία στο διαδίκτυο. Μπορεί επίσης να είναι μια συζήτηση που δεν καταλήγει πουθενά, ή η φθορά ενός θέματος συζήτησης.

Το *flaming* όπως και η τρολιά (*trolling*) είναι λεκτικές πράξεις γλωσσολογικής αγένειας.

Το *flaming* περιγράφεται σαν διαδικτυακή λεκτική παρενόχληση, η οποία πραγματοποιείται με ανταλλαγή ύβρεων και έχει μια διαβάθμιση από απλώς προσβλητική συμπεριφορά, έως πολύ προσβλητική. Το *flaming* ή “κράξιμο” γενικά χαρακτηρίζεται από τον επιθετικό τρόπο που δημιουργεί συγκρούσεις, έχει εχθρικό ύφος με ειρωνεία και σαρκασμό. Το *flaming* γίνεται αφενός με σκοπό να βλάψει και αφετέρου λειτουργεί επιθετικά με σκοπό την κλιμάκωση της έντασης με επιθέσεις στο “πρόσωπο”.

Το *spamming* που είναι η αποστολή ανεπιθύμητων μηνυμάτων, δεν μπορεί να θεωρηθεί τρολάρισμα εφόσον δεν έχει τα χαρακτηριστικά του. Είναι εκνευριστικό, αλλά χαρακτηρίζεται ως “χαζό” ή “γελοίο”. Χαρακτηρίζεται και αυτό σαν αρνητική συμπεριφορά στην online επικοινωνία, ενώ η ακαδημαϊκή κοινότητα έχει δείξει ενδιαφέρον να μελετήσει αυτή τη συμπεριφορά.

Η έρευνα που έγινε σχετικά με τον ορισμό που αποδίδεται στο τρολάρισμα έδειξε ότι οι διάφοροι ορισμοί περιγράφουν κυρίως τη συμπεριφορά των ατόμων. Η πράξη αποδίδεται περιφραστικά και όχι σαν ορισμός. Η περιγραφή του φαινομένου από πλευράς ψυχολογίας, ή η σύνδεσή του με την αγένεια δεν αποδίδει με ακρίβεια το τρολάρισμα, ως ξεχωριστή δραστηριότητα από τις άλλες μορφές της παρενόχλησης στο διαδίκτυο, όπως το *spamming* ή το *flaming*. Η χρήση της λέξης από τα ΜΜΕ δεν αποδίδει το φαινόμενο, με τα χαρακτηριστικά που αποδίδει η ακαδημαϊκή κοινότητα στη συμπεριφορά του τρολ. Επίσης θα πρέπει να τονιστεί ότι εφόσον η κάθε αρνητική συμπεριφορά στο διαδίκτυο χαρακτηρίζεται σαν

“τρολάρισμα”, η λέξη περιγράφει γενικά το φαινόμενο και όχι ειδικά την τρολιά (*trolling*). Η μελλοντική έρευνα θα πρέπει να εστιάσει στον ακριβή ορισμό της τρολιάς (*trolling*), ή να εντοπιστεί τι εννοείται τρολιά. Είτε στην περαιτέρω κατηγοριοποίηση του φαινομένου σε διάφορες υποκατηγορίες, ή να προσδιοριστεί ο βαθμός σοβαρότητας αυτής της παρενόχλησης, εφόσον ήδη υπάρχουν διάφορες κατηγορίες του φαινομένου. Ίσως θα πρέπει επίσης, να οριστούν σαν τρολιά όλες οι μορφές παρενόχλησης και θα πρέπει να επινοηθεί άλλη λέξη που να περιγράφει αυτό που ονομάζουμε σήμερα τρολιά.

Παράρτημα

Φωτογραφικό Υλικό

Στη συνέχεια παρατίθεται φωτογραφικό υλικό που απεικονίζει χιουμοριστικά τα χαρακτηριστικά της τρολιάς και του τρολ.

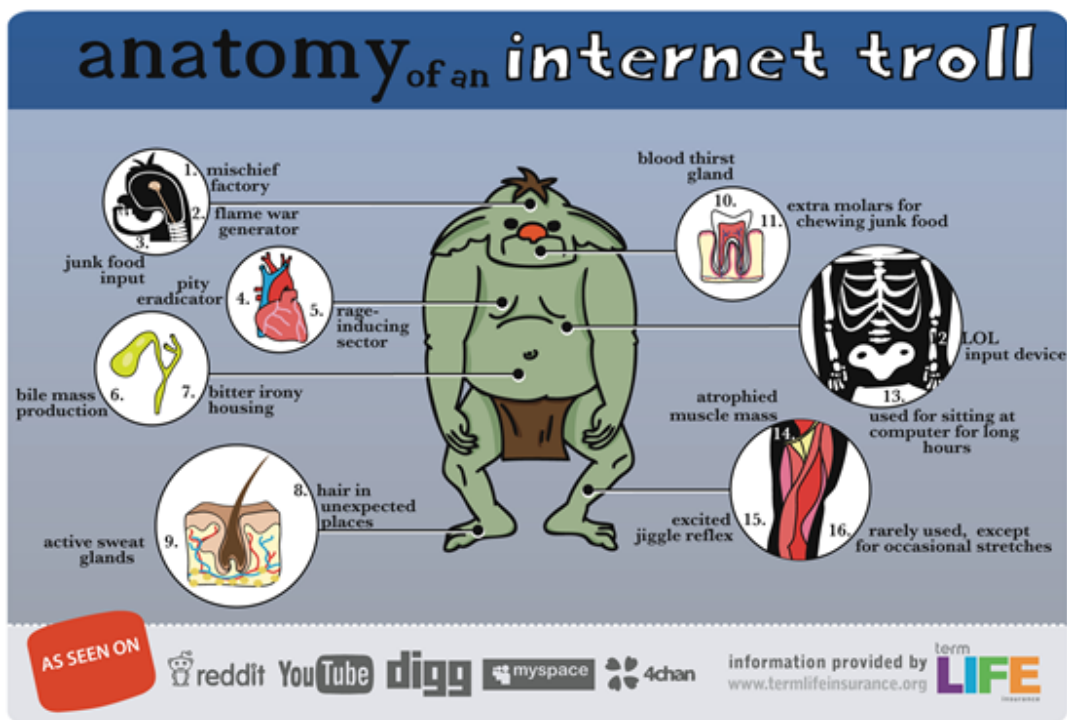
Επίσης παρατίθενται κάποιες σελίδες από ελληνικές ιστοσελίδες τρολ.

Φωτογραφία 1

Πηγή https://www.google.gr/search?q=el+troll+de+internet&rlz=1T4ADFA_e

Φωτογραφία 2

Πηγή https://www.google.gr/search?q=el+troll+de+internet&rlz=1T4ADFA_e

Φωτογραφία 3

Πηγή https://www.google.gr/search?q=el+troll+de+internet&rlz=1T4ADFA_e

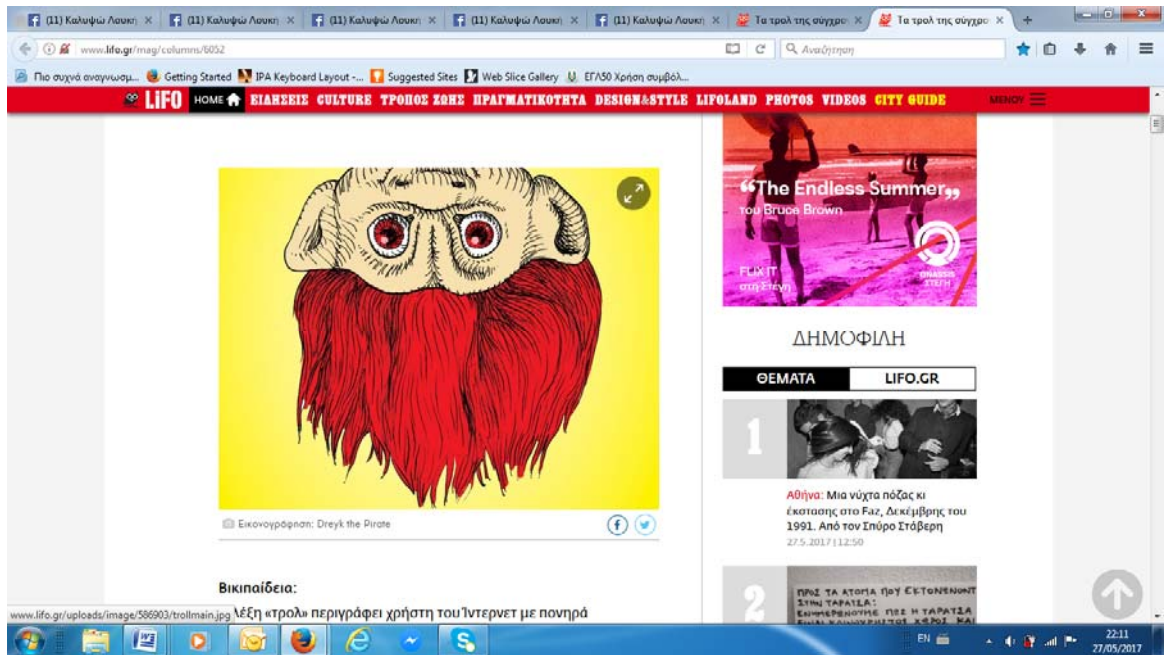
Φωτογραφία 4

Πηγή https://www.google.gr/search?q=el+troll+de+internet&rlz=1T4ADFA_e

Φωτογραφία 5

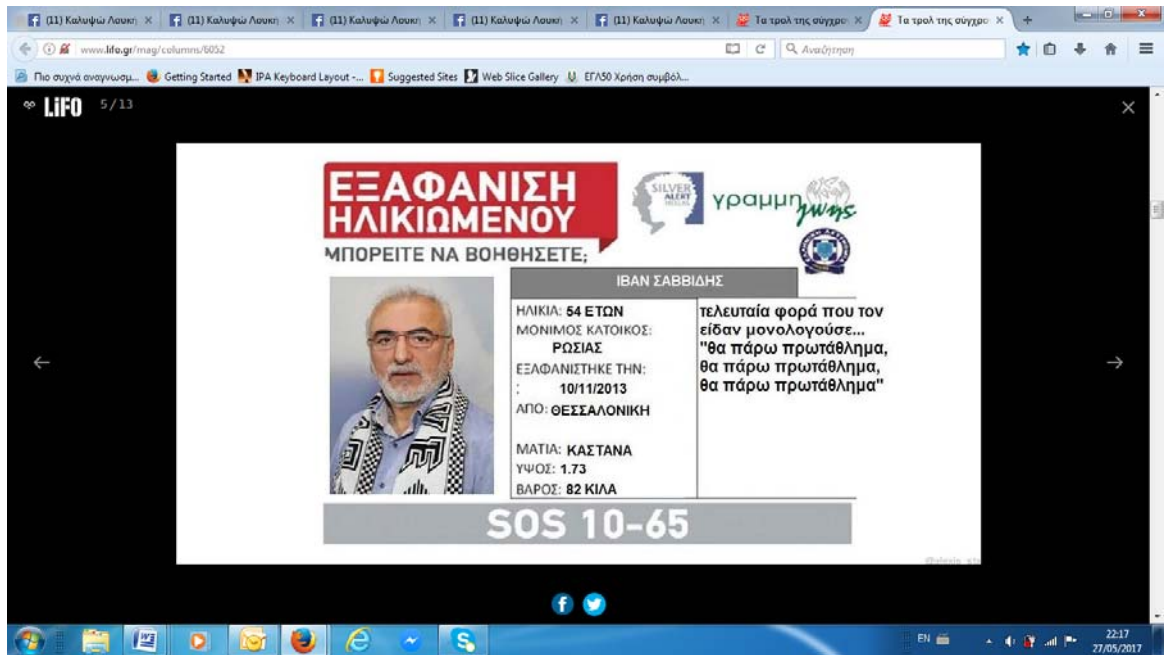
Πηγή https://www.google.gr/search?q=el+troll+de+internet&rlz=1T4ADFA_e

“Βικιπαίδεια: Η λέξη «τρολ» περιγράφει χρήστη του Ίντερνετ με πονηρά προκλητικές, σκόπιμα ανόητες ή επιτηδευμένα εκτός θέματος θέσεις, με πρωταρχική πρόθεση να προκαλέσει και να ερεθίσει άλλους χρήστες ή με κάθε τρόπο να επιφέρει διαταραχή”.

Φωτογραφία 6

Πηγή: www.lifo.gr

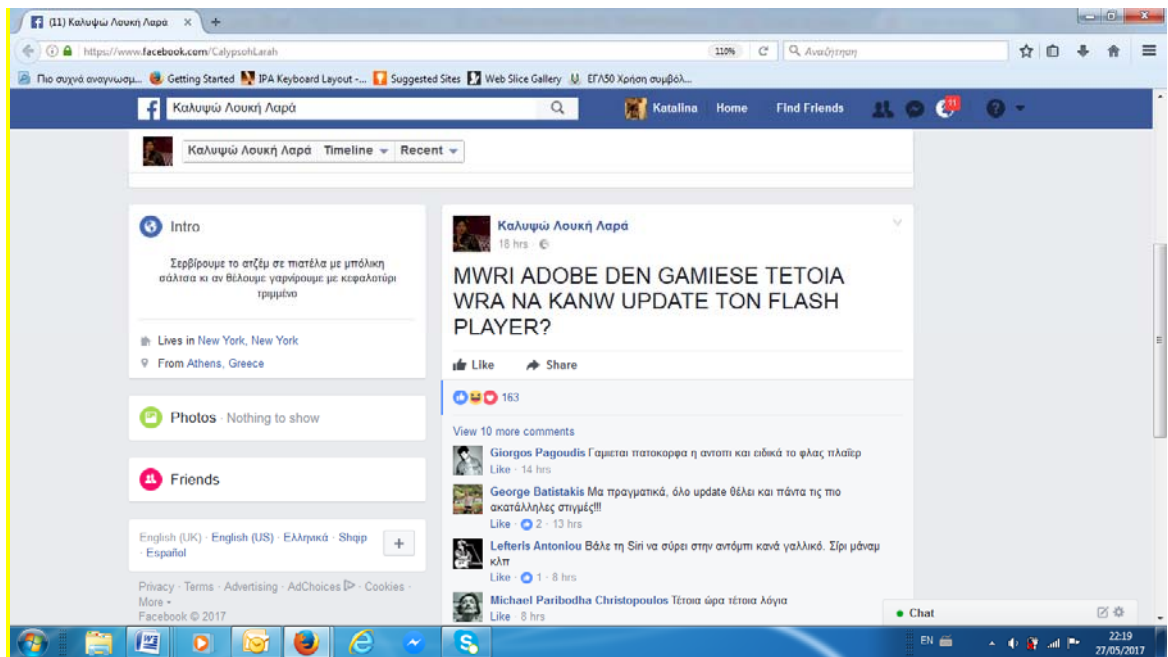

“Αθλητικά τρολάριασμα. Από το «Δείτε πώς ο Τραπ άρχισε να... τρολάρει τον Βελλίδη μιμούμενος τις κινήσεις του την ώρα εκτέλεσης φάουλ» μέχρι το «Ο Σαββίδης τρολάρει Σάλπι-Κατσουράνη!»... “

Φωτογραφία 7

Πηγή: www.lifo.gr

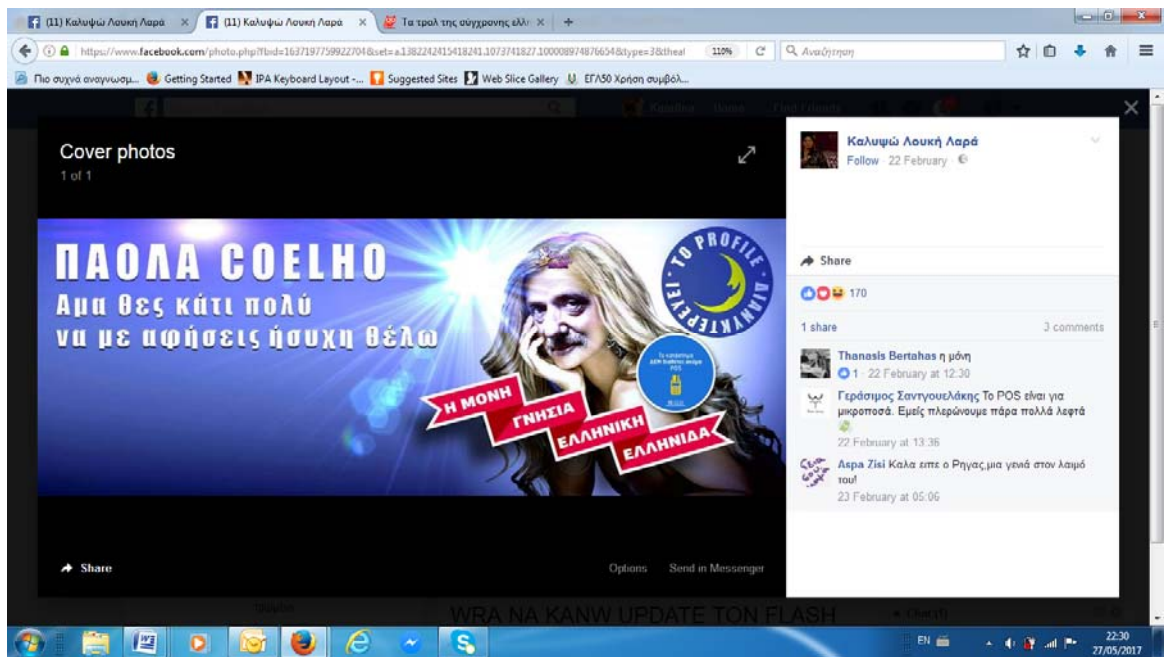

Φωτογραφία 8

Πηγή: <https://www.facebook.com/CalypsohLarah>

Φωτογραφία 9

Πηγή: <https://www.facebook.com/CalypsohLarah>

Βιβλιογραφία

Anderson, A. Brossard, D. Scheufele, D. Xenos, M. Ladwig, P. (2013). *The “Nasty Effect”. Online Incivility and Risk Perceptions of Emerging Technologies*. Journal of Computer Mediated Communication.

Ανακτήθηκε από <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcc4.12009/full>

[Πρόσβαση:28.Δεκεμβριος.2015]

Arundale, R. (2004). *Pragmatics, Conversational Implicative, and Conversation*. From: Handbook Of Language And Social Interaction Routledge. Ανακτήθηκε από <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9781410611574.ch3>

[Πρόσβαση:12.Μάρτιος.2017].

Bakioğlu, B. (2011). *Negotiating governance in virtual worlds: grief play, hacktivism, and LeakOps in Second Life®*. New Review of Hypermedia and Multitmedia. 2012. Vol. 18. No4, 237-259.

Ανακτήθηκε από <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13614568.2012.746742>

[Πρόσβαση:28.Δεκέμβριος.2015].

Bellanger, A. (2013). *Le “trolling” politique: Comment une pratique du web 2.0 c’est-elle immiscée dans le débat et l’avère politique*. Université de Montpellier. Faculté de Droit et de Science Politique.

Ανακτήθηκε από <https://fr.slideshare.net/AurlienBellanger/memoire-27932113>

[Πρόσβαση:19.Φεβρουάριος.2017].

Bernstein, M., Monroy-Hernández, A., Harry, D., André, P., Panovich, K., Vargas, G. (2011). *4chan and /b/: An Analysis of Anonymity and Ephemerality in a Large online Community*.

Ανακτήθηκε

από

<https://www.aaai.org/ocs/index.php/ICWSM/ICWSM11/paper/viewFile/2873/4398>

[Πρόσβαση:15.Φεβρουάριος.2015].

Bishop, J. (2013). *The effect of de-individuation of the Internet Troller on Criminal Procedure implementation: An interview with a Hater*. Centre for Research into Online Communities and E-Learning Systems. European Parliament. Brussels. Belgium.

Ανακτήθηκε από <http://www.cybercrimejournal.com/Bishop2013janijcc.pdf>

[Πρόσβαση:18.Απρίλιος.2017].

Bishop, J. (2014). *Representations-of-Trolls-in-Mass-Media-Communication-A-Review-of-Media-texts-and-Moral-Panics-Relating-to-Internet-Trolling*. Int. J. Web Based Communities. Vol.10.No.1.2014.

Ανακτήθηκε από <https://www.scribd.com/document/322273465/Bishop-J-Representations-of-Trolls-in-Mass-Media-Communication-A-Review-of-Media-texts-and-Moral-Panics-Relating-to-Internet-Trolling>

[Πρόσβαση:26.Αύγουστος.2016].

Bishop, J.(2015). *Trolling is Not Just a Art. It Is an Science: The Role of Automated Affective Content Screening in Regulating Digital Media and Reducing Risk Trauma*.

Ανακτήθηκε από <http://resources.crocels.com/wp-content/uploads/sites/4/trolling-is-not-just-a-art-it-is-an-science.pdf>

[Πρόσβαση:12.Μάϊος.2017].

Brown, P., Levinson, S. (1987). *Politenes: Some universals in language usage*. Cambridge. University Press.

Buckels, E. E, Trapnell, P., Paulhus, D.(2014). *Trolls just want to have fun*. Personality and Individual Differences.

Journal homepage: www.elsevier.com/locate/paid

Ανακτήθηκε από <https://www.scribd.com/document/339373963/Trolls-just-want-to-have-fun-pdf>

[Πρόσβαση:15.Φεβρουάριος.2017].

Casilli, A. (2010). *Les liaisons numériques*. Editions du Seuil. Paris.

Cocchiarella, Ch. (2012). *Aesthetic and Ethical Experiences in Business Philosophy*.

Ανακτήθηκε από <http://editions.lib.umn.edu/techemerge/files/Pragmatic%20ICTs%20for%20Technical%20Communication.pdf>

[Πρόσβαση: 10.Ιούνιος.2016].

Coleman, G. (2012). *Phreaks, Hackers, and Trolls*. The Social Media Reader. ed. by Michael Mandiberg. New York University Press. New York and London.

Ανακτήθηκε από <http://gabriellacoleman.org/wp-content/uploads/2012/08/Coleman-Phreaks-Hackers-Trolls.pdf>

[Πρόσβαση:27.Φεβρουάριος.2017].

Dewey, J. (1934), *Art As Experience*. σελ. 253-254.

Ανακτήθηκε από <https://books.google.gr/books?id=aAbqAGo5MwwC&pg=PA253&lpg=PA253&dq=every+art+communicates+because+it+expresses&source=bl&ots=XU981IqkCN&sig=uZN8WNj3iU3zbdjYXX9FHUdf0k&hl=el&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwi42-6jxoHTAhVD7BQKHSDcBRcQ6AEIIDAB#v=onepage&q=every%20art%20communicates%20because%20it%20expresses&f=false>

[Πρόσβαση:20.Απρίλιος.2017].

Derrida, J. (1972). *Margins of Philosophy*. σελ. 278.

Ανακτήθηκε από <http://projectlamar.com/media/Derrida-Differance.pdf>

[Πρόσβαση:19.Απρίλιος.2017].

Fenoll, V. (2014). *El troll de Internet. Estrategias de los usuarios para controlar el diálogo en los medios digitales el juicio de Francisco Camps*. Revista DIGITOS. 1. 2015.ISSN 2444-0132.Revista de Comunicación Digital.

Ανακτήθηκε από

https://www.researchgate.net/publication/314592014_El_trol_de_Internet_Estrategias_de_los_usuarios_para_controlar_el_dialogo_en_los_medios_digitales_durante_el_juicio_de_Francisco_Camps

[Πρόσβαση:20.Απρίλιος.2016].

Fuller, G., McCrea, Ch., Wilson, J. (2013). *Troll Theory?* FCJ-22. The Fibreculture Journal.

Ανακτήθηκε από <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/>

[Πρόσβαση:09.Δεκέμβριος.2015].

Grice, H. P. *Studies in the Way of Words*. Harvard University Press. 1989.

Ανακτήθηκε από <http://courses.media.mit.edu/2005spring/mas962/Grice.pdf>

[Πρόσβαση:12.Μάρτιος.2017].

Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behaviour*.

Penguin Books.

Ανακτήθηκε από

<http://hplinguistics.pbworks.com/w/file/fetch/38289359/Goffman,%20Erving%20%270n%20Face-work%27.pdf>

[Πρόσβαση: 20.Απρίλιος.2017].

Hardaker, C. (2010). *Trolling in asynchronous computer-mediated communication: From User discussions to academic definitions*.

Ανακτήθηκε από

<http://clou.uclan.ac.uk/4980/2/Hardaker,%20C.%202010.%20Trolling%20in%20ACMC.pdf>

[Πρόσβαση: 20.Ιούνιος.2015].

Hardaker, C. (2013). "Uh...not to be nitpicky,,,,,but...the past tense of drag is dragged, not drug". *Journal of Language Aggression and Conflict*. John Benjamins Publishing Company.

Ανακτήθηκε από

https://www.academia.edu/3061027/Uh....not_to_be_nitpicky_but...the_past_tense_of_drag_is_dragged_not_drug._An_overview_of_trolling_strategies.?auto=download

[Πρόσβαση:18.Νοέμβριος.2015].

Hardaker, C. (2015). *An overview of responses to (perceived) trolling*.

Ανακτήθηκε από http://eprints.lancs.ac.uk/77155/1/finalproof_hardaker.pdf

[Πρόσβαση:20.Ιούνιος.2016].

Harris, S. (2001). *Being Politically Impolite: Extending Politeness Theory to Adversarial Political Discourse*.

Ανακτήθηκε από <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0957926501012004003>

[Πρόσβαση:15.Φεβρουάριος.2015].

Holmes, S. (2013). *Politics is serious Business: Jacques Ranciere, Griefing, and the Re-Partitioning of the (Non)Sensical*. FCJ-160. *The Fibreculture Journal*.

Ανακτήθηκε από <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/>

[Πρόσβαση:09.Δεκέμβριος.2015].

Hopkinson, Ch. (2013). *TROLLING IN ONLINE DISCUSSIONS: FROM PROVOCATION TO COMMUNITY-BUILDING*. Vol. 39.No.1, 2013.ISSN054-6881.

Ανακτήθηκε από

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/129149/1_BrnoStudiesEnglish_39-2013-1_3.pdf?sequence=1

[Πρόσβαση:09.Δεκέμβριος.2015].

Jurafsky, D. (2003). *Pragmatics and Computational Linguistics*.

Ανακτήθηκε από <https://web.stanford.edu/~jurafsky/prag.ps>

[Πρόσβαση: 11.Νοέμβριος.2016].

Κανάκης, Κ. (2007). *Εισαγωγή στην πραγματολογία. Γνωστικές και κοινωνικές όψεις της γλωσσικής χρήσης*. Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου. Συγκείμενο και υπονόηση. Σημειώσεις του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Karppi, T. (2013). *Change name to No One. Like people's status': Facebook Trolling and Managing Online Personas*. FCJ-166. The Fibreculture Journal.

Ανακτήθηκε από <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/>

[Πρόσβαση:09.Δεκέμβριος.2015].

Krappitz, S. (2013). *Η Επέλαση των Τρολ*. (Ρ. Καραχάλιου, επιμ., Μ. Παππά, μτφρ.). Αθήνα:Τοποβόρος.

Leaver, T. (2013). *Olympic Trolls: Mainstream Memes and Digital Discord?* FCJ-163. The Fibreculture Journal.

Ανακτήθηκε από <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/>

[Πρόσβαση:09.Δεκέμβριος.2015].

Manivannan, V. (2013). *The logics of misogyny on 4chan's Random-/b/*.

FCJ-158. The Fibreculture Journal.

Ανακτήθηκε από <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/>

[Πρόσβαση:09.Δεκέμβριος.2015].

Milner, R.,(2013), *Hacking the Social: Internet Memes, Identity Antagonism, and the Logic of Lulz*. FCJ-156. The Fibreculture Journal.

Ανακτήθηκε από <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/>

[Πρόσβαση:09.Δεκέμβριος.2015].

Μπαμπινιώτη, Γ. (1998), *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.

Morrissey, L. (2010). *Trolling is a art: Towards a schematic classification of intention in internet trolling*. Griffith Working Papers in Pragmatics and Intercultural Communications, 3(2), 75–82.

Ανακτήθηκε από

https://www.griffith.edu.au/_data/assets/pdf_file/0005/270419/2.-Morrissey-Trolling.pdf

[Πρόσβαση: 15.Ιανουάριος.2017].

Sindorf, S. (2013), *Symbolic violence in the online field: calls for 'civility' in online discussion*.

FCJ-162. The Fibreculture Journal.

Ανακτήθηκε από <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/>

[Πρόσβαση:09.Δεκέμβριος.2015].

van Dijk, T. (1997). *Discourse as Social Interaction*. SAGE Publications. London:2007.

van Reenen, C. (2013) *From Trolling for Newbs to Trolling for Cheezburger: An Analysis of the Transformation of Trolling*. Ανακτήθηκε από <http://www.inter-disciplinary.net/critical-issues/wp-content/uploads/2013/04/reenencyberpaper.pdf>

[Πρόσβαση: 15. Μάιος,2017].

Watts, R. (2003). *Politeness*. Cambridge University Press.

Whelan, A., (2013), *EVEN WITH CRUISE CONTROL YOU STILL HAVE TO STEER: defining trolling to get things done*. FCJ-155. The Fibreculture Journal.
Ανακτήθηκε από <http://twentytwo.fibreculturejournal.org/>

[Πρόσβαση:09.Δεκέμβριος,2015].

Wittgenstein, L. *Philosophische Untersuchungen, Φιλοσοφικές Έρευνες*, μετ. Χριστοδουλίδης, Π. εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1977.

Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford University Press.

Διαδικτυακοί τόποι

Βικιπαίδεια, <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%>.

Βικιπαίδεια, <https://fr.wikipedia.org/wiki/%27Pataphysique>.

Indiana University, "What is a troll» <https://kb.iu.edu/d/afhc>.

Motherboard, https://motherboard.vice.com/en_us/article/trolling-scholars-debun.

PC Encyclopedia, <http://www.pcmag.com/encyclopedia/term/53181/trolling>.

PC Encyclopedia, <http://www.pcmag.com/encyclopedia/term/53181/trolling>.

Urban Dictionary, [https://en.wikipedia.org/wiki/Urban Dictionary](https://en.wikipedia.org/wiki/Urban_Dictionary).

Πύλη για την Ελληνική γλώσσα,

http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/tra.